

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу

МІХАЛКІВ Віталій Олегович

РОЛЬ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН І ПОРЯДОК ЇХ НАРАХУВАННЯ ПРИ
ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРУ В РЕЖИМІ ІМПОРТ

освітня програма – Фінанси, банківська справа та страхування
Кваліфікаційна робота

Виконав:
студент групи ФМСмч – 21
В.О. Міхалків

Науковий керівник:
к.е.н., доцент А.В. Довбуш

Кваліфікаційну роботу допущено
захисту:

„___” _____ 2023 р.

Завідувач кафедри
фундаментальних та
спеціальних дисциплін
к.е.н., доцент Л.В. Дерманська

Чортків – 2023

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ЯК СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.	4
1.1. Поняття та роль адміністрування митних платежів у системі економічних відносин.....	4
1.2. Функції, інструменти та методи митного адміністрування платежів...	12
1.3. Еволюція правового забезпечення адміністрування митних платежів	18
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРУ У РЕЖИМІ ІМПОРТ...	27
2.1. Порядок здійснення оплати митних платежів.....	27
2.2. Практичні особливості адміністрування митних платежів.....	31
2.3. Ефективність адміністрування митних платежів і їх роль для економіки України.....	38
Висновки до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3. ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ.	46
3.1. Оптимізація системи митних платежів в сучасних умовах.....	46
3.2. Комп'ютеризація в процесі удосконалення справляння митних платежів.....	52
3.3. Шляхи покращення адміністрування митних платежів через призму застосування європейського досвіду.....	58
Висновки до розділу 3.....	65
ВИСНОВКИ.	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	70
ДОДАТКИ.	80

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ЯК СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

1.1. Поняття та роль адміністрування митних платежів у системі економічних відносин

Упродовж останніх кількох років в Україні спостерігається рух у напрямку проєвропейського вектору розвитку, а також системні трансформації сфери державного управління економікою. Впровадження адміністративно-територіальної реформи, фінансової децентралізації, а також змін у системі оподаткування представляють собою перші етапи цього періоду трансформацій.

Особливу увагу слід приділити оптимізації умов для перспективного формування податкової та митної політики держави. Створення раціональної системи оподаткування і митної політики, яка відповідатиме вимогам сучасності, передбачає дотримання стабільності, яка можлива лише за наявності ефективного справляння податків, зборів і митних платежів. Тому, за нашим переконанням, становлення ефективної системи адміністрування у галузі справляння митних платежів стає одним із ключових аспектів реформування державного регулювання із взаємодією і іншими державами на світовій арені економічних відносин.

У процесі розгляду теоретичних аспектів і властивостей адміністрування митних платежів та інтерпретації цього поняття економістами, ключовим є визначення терміну «адміністрування». Цей термін має своє коріння у слові «administration» із англійської мови і вказує на процеси управління, організації, здійснення і контролю [60]. В більш широкому контексті, це означає організаційно-розпорядчу діяльність керівників та управлінських органів через видачу розпоряджень та наказів [34]. У галузі державного управління соціальне адміністрування визначається

як співпраця суб'єкта управління із носієм влади у суспільних процесах та відносинах відповідно до суспільно-важливих функцій і обов'язків [4]. Вузьке розуміння цього терміну, може бути розглянуто як професійна діяльність державних службовців виконання рішень уряду та як розробка, вивчення і запровадження концепцій державної політики. Широке розуміння адміністрування полягає у розумінні його як системи управління, що включає адміністративні інституції відповідно до визначеної владної структури [4]. Отже, адміністрування податків, зборів і платежів, податкове адміністрування або адміністрування митних платежів яке є його складовою частиною можна трактувати як відокремлену адміністративну підсистему в рамках адміністративної системи державного сектору.

Оскільки існують різноманітні підходи вчених до визначення термінів «податкове адміністрування» і «адміністрування податків, зборів і платежів», до прикладу наведем трактування даних категорій відомими науковцями (табл. 1.1).

Відповідно до Податкового кодексу, адміністрування податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів визначається, зокрема, в пункті 1.1 статті 14 як: «сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організовують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом» [56].

Отже, це визначення охоплює весь комплекс заходів і процедур, пов'язаних з контролем за виконанням законодавства з оподаткування та митної діяльності, а також забезпечує обслуговування платників податків та здійснення контролю за сплатою податків, зборів та інших платежів у відповідності до встановлених законом вимог.

Таблиця 1.1.

Погляди вчених на розуміння термінів «податкове адміністрування» й «адміністрування податків, зборів і платежів»

Вчений	Тлумачення
Селіванов А.	«Адміністрування податків – це відносини, які виникають у процесі реалізації уповноваженими державними органами заходів щодо врегулювання податкового боргу, включаючи застосування засобів примусу та владних заходів до платників податків.» [74].
Іванов А.	«Податкове адміністрування охоплює організаційну та управлінську діяльність уповноважених державних органів та інших суб'єктів, яка регулюється законами та іншими правовими актами. Його метою є забезпечення виникнення, зміни і припинення податкового обов'язку, а також забезпечення вчасного надходження податків до бюджетної системи.» [31].
Абрамчик Л.	«Податкове адміністрування представляє собою специфічний механізм управління в сфері оподаткування, включаючи щоденну роботу податкових органів та їх працівників. Цей механізм спрямований на забезпечення своєчасної та повної сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів з боку платників до відповідних бюджетів» [2].
Крисоватий А.	«Центральною проблемою податкового адміністрування визначає прийняття ефективних управлінських рішень у процесі прийняття та реалізації податкової політики держави. Метою державного податкового менеджменту є створення та забезпечення функціонування ефективної податкової політики» [37].
Проценко Т.	«Податкове адміністрування розглядається як комплекс методів, прийомів і засобів організаційного забезпечення, які використовуються органами державної виконавчої влади для надання визначеного законом напряму та координації податкового механізму, особливо при суттєвих змінах в економіці та політиці.» [68].
Мельник В.	«Адміністрування податків – це вид управлінської діяльності, який ведуть органи державної виконавчої влади та пов'язаний з організацією оподаткування. Цей процес ґрунтується на державних законодавчих і нормативних актах та використовує соціально узгоджені і прийняті правила» [42].
Барабанова В.	«Адміністрування податків визначається не лише як управлінська діяльність публічно-правового характеру, яку ведуть податкові та митні органи для формування державних доходів. Це також охоплює дії суб'єктів господарювання з метою виконання положень Податкового кодексу» [6].
Бандурка О., Панікаров В.	«Податкове адміністрування представляє собою систему норм (правил), методів, засобів і дій, які використовуються спеціально уповноваженими органами держави для здійснення управлінської діяльності в податковій сфері. Ця діяльність спрямована на контроль за дотриманням законодавства щодо податків та зборів (обов'язкових платежів), перевірку правильності нарахування, повноти і своєчасності надходжень в відповідний бюджет інших обов'язкових платежів, а також на притягнення до відповідальності порушників законодавства» [5].
Проскура Е.	«Податкове адміністрування – це діяльність, яка має чітке нормативне регулювання і виконується повноважними державними органами в сфері управління оподаткуванням. Її метою є забезпечення виконання вимог податкового законодавства учасниками податкових відносин.» [67].

Враховуючи різноманіття тлумачень дослідників та визначення у законодавчих актах, саму систему адміністрування митних платежів слід розглядати складовим елементом податкового адміністрування, а також як підсистему митної справи. Зазначається, що ця система є складовою формування і інструментом забезпечення митно-податкової політики країни. В даному контексті можна визначити її системою правовідносин, що формуються завдяки веденню органами митниці організаційно-управлінської діяльності із залученням комплексу законодавчо закріплених норм та засобів. Ця система спрямована на забезпечення організації справляння митних платежів від їх платників і здійснення контрольних дій щодо повноти і правильності даного процесу.

Відповідно, об'єктом адміністрування при цьому будуть виступати митні платежі. Поняття «митні платежі» не має чіткого визначення у Митному кодексі України, але в ньому вказано, які саме податки цим терміном охоплюються. Визначення терміну «митні платежі» можна знайти у Податковому кодексі України. У відповідності до його пункту 14.1.113, «митні платежі визначаються як податки, які справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України, а контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи» [56]. Тоді, як згідно з пунктом 1 статті 4 Митного кодексу, митні платежі в себе включають:

- мито;
- акцизний податок щодо завезених на митну територію країни підакцизних товарів;
- податок на додану вартість щодо завезених на митну територію країни товарів [44].

Так, наведені вище платежі вважаються загальнодержавними податками, а їх суми зараховуються у Державний бюджет України. Законодавство, що регулює оподаткування переміщення товару через митний кордон України включає в себе Митний кодекс, а відповідні положення

Податкового кодексу стосуються акцизного податку і податку на додану вартість. Це поєднання норм податкового та митного законодавства в інституті митних платежів створює складність у застосуванні правових норм у рамках єдиного юридичного поля [21].

Оподаткування митними платежами на макроекономічному рівні включає введення в дію ключових положень податкової системи з метою мобілізації митних платежів до бюджету та підвищення ефективності справляння митних платежів та діяльності митних органів. При характеристиці митних платежів важливо враховувати їхні основні ознаки, які обґрунтовують їх правову і фінансову сутність. До головних ознак митних платежів слід відносити:

- процедура встановлення переліку платежів та їх елементів-складників: існує чітка процедура встановлення переліку митних платежів та визначення їхніх елементів-складників на законодавчому рівні. Це включає формування ставок, баз оподаткування та інших параметрів;
- контроль та моніторинг: контроль за справлянням платежів на митниці та моніторинг їхньої ефективності покладено на Державну митну службу України. Це передбачає систему нагляду та забезпечення дотримання установлених норм;
- справляння при перетині митного кордону або при зміні митного режиму: митні платежі сплачуються лише у випадках перетину митного кордону України або при зміні митного режиму для конкретних товарів;
- безеквівалентний характер та фіксовані ставки: митний платіж не є прямим еквівалентом вартості послуги чи товару, а визначається фіксованою ставкою, не пов'язаною безпосередньо з вартістю товару чи послуги;
- примусовість сплати: суб'єкти примусово зобов'язані сплачувати митні платежі відповідно до законодавства при відсутності законної підстави для їх звільнення від цього обов'язку.

Вивчаючи теоретико-інституціональні аспекти системи адміністрування платежів на митниці, необхідно надати увагу основним

принципам, які слід враховувати при формуванні та функціонуванні даної системи. Зокрема, визначені нижче принципи можна вважати фундаментальними для розвитку податкової системи митних платежів:

- законність: система адміністрування має бути обґрунтована чіткими нормативно-правовими актами і законодавчими вимогами, що забезпечуватимуть виконання усіма учасниками їхніх обов'язків у визначених рамках;

- рівність перед законом: усі учасники системи адміністрування володіють однаковими правами та обов'язками перед законом без будь-якої дискримінації;

- оптимальність втручання: втручання держави повинно бути мінімізованим і ефективним, сприяючи виконанню обов'язків платниками та забезпечуючи ефективність системи;

- єдність та цілісність: система повинна бути цілісною та включати у себе усі необхідні елементи, які сприяють її оптимальному функціонуванню;

- прозорість та гласність: процеси та процедури системи мають бути зрозумілі усім учасникам, щоб забезпечити максимальну прозорість і довіру;

- бюджетна ефективність: система повинна сприяти максимізації надходжень до бюджету та ефективному використанню ресурсів;

- презумпційність: при неоднозначності тлумачення прав та обов'язків, перевага надається платнику митного платежу.

Ці принципи є важливими для розробки та впровадження ефективної системи адміністрування митних платежів, спрямованої на забезпечення прозорості, ефективності та дотримання законності в усіх аспектах її функціонування.

Дослідження ґрунтується на інструментарії наукового пізнання, що дозволило висунути пропозицію стосовно механізму стягнення митних платежів. Суб'єктами митного адміністрування необхідно вважати саме установи митної служби, які є складовою системи органів, що забезпечують виконавчу владу в Україні. Вони представлені Державною митною службою

України і системою її територіальних підрозділів.

Об'єктом адміністрування є оподатковані суми, митних платежів.

Предметом адміністрування будуть виступати первинні документи і їх електронні або паперові копії, а також самі електронні документи, такі як митна декларація, бухгалтерські та податкові облікові реєстри, супровідні товарно-транспортні документи, матеріали звітності і інші.

Підконтрольним суб'єктом у системі адміністрування платежів на митниці є сам платник податків і зборів, який здійснює переміщення товарів із перетином митного кордону України.

При цьому, важливо привернути увагу на дослідження формування головної складової митного адміністрування, до якої слід відносити [21]:

1. інституційно-організаційний напрямок, спрямований на створення умов і забезпечення ефективного та цілеспрямованого функціонування митних органів;
2. контрольний напрямок: включає в себе здійснення контрольних функцій митними органами у контексті моніторингу та визначення правильності нарахування і справляння платежів, а також дотримання процедури надходження їх у бюджет;
3. функціональний напрямок: забезпечує визначення і ефективне використання інструментів митного регулювання й організацію процедур щодо оподаткування митними платежами;
4. правовий напрямок: включає в себе формування нормативно-правового забезпечення оподаткування митними платежами;
5. напрямок взаємодії: забезпечує можливість застосування автоматизованої системи обміну інформацією щодо стягнення митних платежів, що призведе до оптимізації системи адміністрування, спрощення та мінімізації ризиків.

Отже, митні платежі – це податки, що стягуються при переміщенні товарів через митний кордон, при цьому контроль за їх стягненням покладається на відповідні контролюючі установи.

1.2. Функції, інструменти та методи митного адміністрування платежів

Пріоритетними функціональними завданнями оподаткування митних платежів, так само як і управління будь-якими податками є фіскальні, регулюючі та контрольні.

При цьому, можна визначити також похідні функціональні завдання оподаткування митними платежами:

1. прогнозування та планування є функцією, що включає в себе застосування окремих методів і прийомів для визначення значень стратегічних показників щодо програм і планів функціонування митниці [67]. Слід зауважити, що за словами Шевченка А.В., підсистема прогнозування і планування у системі оподаткування, а саме митного податкового регулювання наразі перебуває на етапі становлення та розвитку [58]. Однак його важливість у податковій системі була вже доведена;

2. управління ризиками є функцією, що включає у себе створення механізмів щодо запобігання головних ризиків, пов'язаних зі сплатою митних платежів;

3. функція обліку включає в себе формування і впровадження ефективної та зрозумілої облікової політики під час сплати митних платежів;

4. функція митного регулювання, здійснюється шляхом систематичного впливу влади у різноманітних формах на співучасників зовнішньоекономічної діяльності. Його ціль полягає в забезпеченні балансу між приватними і державними інтересами в процесі формування бюджетних доходів від стягнення митних податків та зборів, а також у створенні умов для безперешкодного перетину митного кордону товарами та автомобільними засобами в рамках чинних міжнародних договорів нашої країни. Основні інструменти митних органів в цьому контексті є тарифне, а також нетарифне регулювання [2]. Беручи до уваги сучасні реалії, головною функціональною метою митного регулювання є створення гідних умов щодо

залучення інвестиційного капіталу в українську економіку;

5. інформаційна функція забезпечує консультаційне пояснення платникам митних платежів основних специфічних властивостей механізмів їх оподаткування і нормативно-правових передумов його застосування. Ця функція сприяє розвитку митної служби у пріоритетності створення консультаційних центрів, що надаватимуть інформаційні послуги та сприятиме встановленню тісних та відкритих взаємовідносин із платниками досліджуваних податків;

6. функція аналізу, забезпечує можливість проведення аналітичних робіт і моніторингу діяльності митних служб протягом визначеного періоду. Головна мета цієї функції полягає в аналізі та оцінці власне діяльності митної служби, виокремленні ключових недоліків та позитивних аспектів, що дозволяє визначити напрямки подальшого удосконалення;

7. функція юридичного супроводу, забезпечує заходи юридичної підтримки діяльності митних служб;

8. функція адміністрування заборгованості, передбачає реалізацію боргової політики та дії митних служб в напрямку управління та контролю за нею.

Зрозумілим є той факт, що підтримання перерахованих нами функцій у практичній роботі митних служб реалізуються за допомогою певного переліку своєрідних інструментів, а саме:

- наявності передбачених митних ставок податків і зборів;
- здійснення обліку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- сукупності способів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, використання обмежень і заборон на імпорт або експорт для захисту внутрішнього ринку;
- проведення податкового консультування;
- передбаченої методики розрахунку митної вартості товарів;
- проведення необхідних митних формальностей (митного оформлення);

- наявність законодавчо затверджених тарифних пільг та преференцій у разі сплати митних платежів;
- контролю за трансфертним ціноутворенням;
- контролінгу, застосування комплексу засобів для менеджменту фіскальних завдань митною службою [21].

На рисунку відображено основні групи методів митного адміністрування платежів, що є передумовою розуміння теоретичних аспектів даної системи (рис. 1.2).



Рис. 1.2. Методи митного адміністрування платежів

Застосування перерахованих методів митного адміністрування платежів передбачає виконання відповідних функцій системи, спрямованих на максимальне запобігання ухиляння від сплати платежів на митниці. Особливу увагу слід приділити методам контролю, спрямованим на вчасну та правильну оплату мита і решти митних платежів.

Інституціональне забезпечення митного оподаткування платежів створюється на державному рівні під виглядом представницьких структур органів влади і управління та бізнес-середовища, громадських організацій та серед самих громадян. Визначним аспектом є визначення шляхів їхнього

забезпечення економічних процесів та сприянням у розвитку партнерства в системі держава-бізнес-громадяни.

Важливі компоненти управлінської системи митних платежів включають митну експертизу, оцінку митної вартості і контроль кодування товару. Ці елементи спрямовані на забезпечення повної та правдивої інформації щодо поступлення платежів у бюджет, і саме із ними пов'язують найбільшу проблематику «правдивого» нарахування й сплати платежів на митниці.

Визначення митної вартості є ключовим етапом у процесі митного адміністрування платежів. Тут, митна вартість є основою для розрахунку митних платежів при переміщенні товару через митний кордон. Встановлення зрозумілих норм та правил для розрахунку митної вартості товарів дасть змогу організувати дієву систему контролю. Як результат, правильний розрахунок бази оподаткування передбачає оптимальні надходження митних платежів у бюджет. Недооцінення митної вартості може сприяти ухилянню від сплати платежів суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності. Окрім цього, на повноту надходження митних платежів також впливає правильне визначення країни походження товару із ідентифікацією коду під час переміщення через митний кордон. Надання неправдивої інформації щодо країни походження чи недостовірної класифікації товарів будуть неминуче приводити до заниження розмірів ввізних мит і мінімізації обсягів нарахувань податку на додану вартість.

В міжнародній практиці використання автоматизованих систем управління ризиками та інформаційних технологій є важливим механізмом для здійснення контролю митної вартості. Деякі з визначених систем та програм включають:

1. багатофункціональну систему «електронна митниця». Ця інтегрована система призначена для автоматизації та координації різних митних процедур. Вона спрощує ведення обліку, обробку документів та взаємодію різних митних служб;

2. програмно-інформаційні комплекси «Система управління ризиками» і «Митний пост-аудит». Ці системи призначені для виявлення та обробки ризиків у сфері митного контролю та аудиту. Вони допомагають забезпечити ефективний митний контроль та попереджують правопорушення.

Ці технології та системи впроваджуються відповідно до міжнародних стандартів та угод, таких як:

1. міжнародна конвенція щодо спрощення і гармонізації митних процедур (Кіотська конвенція);
2. рамкові стандарти безпеки і спрощення всесвітньої торгівлі через Всесвітню митну організацію;
3. компендіум із управління ризиками Світової організації торгівлі;
4. провідна практика у пунктах пропуску підтримання торгівлі і перевезень;
5. угоди Світової організації торгівлі щодо спрощення торговельних процедур;
6. митні прототипів Європейського союзу.

У конкретних ситуаціях, вирішальну роль процесу нарахування митних платежів відіграє експертний підрозділ Спеціалізованої лабораторії із питань експертиз і досліджень Держмитслужби. Експертиза має значний вплив на митний процес, сприяючи:

1. правильності кодування товарів за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності. Експертиза гарантує, що товари правильно класифікуються відповідно до митних правил та стандартів;
2. правильному визначенні митної вартості товарів. Експерти враховують різні аспекти та характеристики товарів для визначення їхньої митної вартості, що є ключовим для нарахування митних платежів;
3. забезпеченню якості товарів. Експертиза допомагає визначити якість товарів, що важливо для захисту споживачів та попередження постачання фальсифікованих чи низькоякісних товарів на ринок;
4. виявленню контрабанди і порушення митних правил. Експерти

проводять дослідження, які можуть допомогти виявити незаконні об'єкти чи порушення митних норм;

5. лабораторним дослідженням і класифікації товарів. Здійснення лабораторних досліджень для правильної класифікації товарів.

Отже, митна експертиза є важливим інструментом для забезпечення точності, справедливості та ефективності митного контролю.

Загалом, термін «митне адміністрування платежів» охоплює визначення повноважень державних органів у сфері регулювання митних процесів, формулювання ключових завдань для учасників зовнішньоекономічної діяльності і митних структур, а також включає митний контроль і митне оформлення. Головними управлінськими структурами щодо податків у контексті переміщення товарів через кордон є Державна митна служба України.

Для вирішення перелічених завдань у сфері управління митних платежів під час здійснення експортно-імпортової діяльності у центральний апарат Держмитслужби України включений Департамент, що забезпечує контроль за митним адмініструванням платежів.

Важливо відзначити, що контроль сплати митних платежів у бюджет лишається одним з найсуттєвіших завдань органів Держмитслужби України на тривалий період. Це включає вжиття заходів щодо своєчасності, достовірності та повноти нарахування і оплати митних платежів. Також, важливим є вжиття заходів для примусового стягнення митних платежів у випадках, що передбачені законодавчо. До завдань, також входить накладання штрафних санкцій за недотримання строку оплати погоджених податкових зобов'язань та розрахунку пені.

Отже, досліджуючи теоретичні засади адміністрування митних платежів як складової системи економічних відносин, слід зауважити, що під системою митного адміністрування платежів слід розуміти комплекс взаємозв'язаних правових відносин суб'єктів митного адміністрування платежів і підпорядкованими їм суб'єктами. Головною метою цієї системи є

повне та стабільне надходження митних платежів у бюджет й поступальний розвиток економіки.

1.3. Еволюція правового забезпечення адміністрування митних платежів

Еволюцію нормативного та правового забезпечення митного адміністрування платежів у період незалежності України, слід розглядати за наявності чотирьох стадій, при цьому остання розпочалася 2019 року. Отже, можна виділяти наступні періоди становлення фіскального законодавства в галузі митних платежів:

1. із 1991 року по 2004 рік – формування системи митного адміністрування платежів;
2. із 2004 року по 2012 рік – осучаснення митної і податкової систем;
3. із 2012 року по 2019 рік – перетворення єдиної системи митного адміністрування платежів, податків і зборів;
4. із 2019 року по сьогодні – впровадження нового механізму справляння митних платежів через застосування Єдиного казначейського рахунку.

Після набуття Україною незалежності виникла необхідність формування економічного та правового підтримання інтересів країни. Зазначений період був визначений інтенсивною роботою над формуванням нормативно-правового підґрунтя суверенної української держави.

Формування законодавчих актів, які забезпечували регулювання митної справи розпочалось із прийняття 12 грудня 1991 року Митного кодексу. Даним документом визначені принципи, спрямовані на формування передумов для становлення ринкової економіки та генерування умов для підвищення активності зовнішньоекономічної діяльності, а також були визначені головні митні платежі. Проте, у самому кодексі не містилося трактування дефініцій «митний платіж» і «мито». Кодекс мав цілий ряд

прорахунків, вказівки і інші нормативно-правові документи без конкретизації цих назв у нормативних актах. Наприклад, треба зазначити статті 53, 54 і 55 в яких вказується, що митні дії можуть здійснюватися відповідно до законодавства України, але не уточняється, до якого саме.

В розділі 5 кодексу, присвяченому «Миту і митним зборам», вказується що оплата мита здійснюється відповідно до положень закону «Про Єдиний митний тариф» і визначаються умови сплати цього мита.

В розділі 8 «Порушення митних правил. Провадження у справах про порушення митних правил» зазначено головні порушення, за які передбачено накладення штрафів та визначено їх розміри. Зазвичай розмір штрафів дорівнював одній мінімальній заробітній платі, а в окремих ситуаціях може дорівнювати розміру десяти мінімальних заробітних плат або в процентному співвідношенні до суми мита або вартості товару.

У лютому 1992 року був прийнятий Закон «Про єдиний митний тариф України» [14]. Цим законом було врегульовано застосування митного тарифу щодо вивезення чи ввезення товару на митну територію країни. Закон визначав, що єдиний митний тариф служив для систематизації зведення ставок мита, щодо предметів та товарів, що вивозилися чи ввозилися на територію України. Також, були визначені види мит, митних пільг, передумови повернення митних платежів тощо.

З січня 1994 року прийнято закону «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України з митних питань» [28], де було внесені зміни у Митний кодекс щодо порушень митного законодавства. Це призвело до суттєвого зростання штрафних санкцій, спрямованих на запобігання умисних порушень норм через їх до того незначний розмір.

Паралельно з діючими правовими документами працював закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» [27], від 1991 року. Цим нормативним документом визначено основні суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, її види і принципи оподаткування, а також встановлені пільги.

Декретами Кабінету міністрів України «Про єдиний митний тариф»

[14] і «Про квотування і ліцензування експорту товарів (робіт, послуг)» [15] внесені суттєві зміни у нормативно-правове митне регулювання. Зокрема, визначено норми стосовно ставок вивізного мита за єдиним митним тарифом та визначено строки введення митних правил. Також наголошено, що при ввезенні товарів відповідно до державного контракту не стягується мито, а у разі ввезення товарів для дитячих передбачено знижку до 50 відсотків.

Закон України «Про джерела фінансування органів державної влади» визначав, що «всі кошти, які раніше використовувалися на створення матеріально-технічної, інформаційної, науково-дослідної бази органів державної влади, тепер повністю зараховуються до Державного бюджету України» [29]. Це призвело до втрати чинності статті 80 Митного кодексу. В 1996 році на основі Державного митного комітету було створено Державну митну службу України, проте значні законодавчі зміни стосовно митної справи проводилися лиш через чотири роки. Прийнятий закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань митної справи» [20] започаткував зміну органів управління митною справою, визначивши їх нову структуру, включаючи Державну митну службу України, регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні управління та організації, установи і навчальні заклади. Подальші зміни в законодавстві вплинули на штрафні санкції за переміщення товару інтелектуальної власності та введення заходів щодо протидії контрабанді.

У період від 2004 до 2012 року відбувся наступний етап реформування митних та податкових законодавчих актів України. Цей період був визначений прийняттям нової редакції Митного кодексу України [44] у 2002 році, яка відповідала міжнародним стандартам і набрала чинності у 2004 році. Даний кодекс було спрямовано на узгодження нормативів українського законодавства із міжнародними конвенціями та угодами.

Дійсно, важливо зауважити, що не всі статті попереднього кодексу втратили чинність із січня 2004 року. Зокрема, статті 47 і 85-87, а також пункт 2 «Митні збори» 5 розділу «Мито і митні збори» продовжили

залишатися чинними до набуття Україною членства у Світовій торговій організації.

За основами митного союзу в рамках Європейського Союзу, які визначаються Договором про заснування Європейського співтовариства передбачено передумови вільного обігу товарів і послуг митною територією Співтовариства. Основні положення митного союзу передбачають скасування сплати мита і інших митних платежів між країнами-учасницями. Крім того, договором скасовано кількісні та інші дискримінаційні умови оподаткування товарів і послуг, спрямовані проти інших держав, що виконують умови договору.

Внесені ряд змін і у митне законодавство при прийнятті таких правових актів, як:

1. закон «Про державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» [25], наголошував, що у доходи загального фонду Держбюджету України включено митні збори і плата щодо митного оформлення товару та транспортних засобів;

2. закон «Про внесення змін до статті 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [24] проредагував статтю 16 і наголосив, що ліцензування може відбуватися автоматично чи не автоматично в залежності від використання квот;

3. закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» [22], започаткував поняття антидемпінгові і компенсаційні квоти і ліцензії, та включив зміни до статті 7 щодо сфери регулювання оподаткування товарів, які імпортуються із держав членів Світової організації торгівлі. Тепер ці товари безперешкодно поступають на вітчизняні ринки і не будуть виключені від отримання будь-яких преференцій, що надаються іншим країнам;

4. Прийнятий закон «Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку із світовою фінансовою кризою» [19] був реакцією на дію світової фінансової кризи і у ньому прописано, що «в разі набуття платіжним балансом України

критичних позначок будуть застосовуватись, як виняток, процедури впровадження, змін і скасування тимчасових надбавок до ставок ввізного мита із деяких груп товарів, що спираються на норми ідентичних статей Генеральної угоди із тарифів та торгівлі». Такі дії запроваджувались на строк до 6 місяців та можливістю пролонгування на півроку, доки платіжний баланс держави буде перебувати у критичному стані. При цьому, надбавка на ставки ввізного мита – 13 відсотків митної вартості товару, що завозяться на митну територію України.

Наступний, третій етап – із 2012 до 2019 року, має в основі мету реформувати національне митне законодавство України відповідно до міжнародних правил, норм та стандартів.

Його особливістю є введення в дію Митного кодексу України [44]. Це значно змінило митне законодавство країни. Нововведення, внесені Митним кодексом, спрямовані на оптимізацію процедур митного оформлення товарів.

Важливою рисою даного Митного кодексу є його уніфікованість та включення норм ряду законодавчих актів, що відзначається подальшою гармонізацією та згуртованістю митного законодавства. Зокрема, враховував положення таких законів: «Про Єдиний митний тариф», «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України», «Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах», що втратили чинність після прийняття нового кодексу.

Новації Митного кодексу торкнулися практично усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, зокрема:

по-перше, розширено поняття «митна справа» стало очевидним, що тепер воно охоплює широкий спектр аспектів та дій, пов'язаних із здійсненням митної діяльності в Україні;

по-друге, використано статус авторизованого економічного оператора, за яким згідно статті 12 Митного кодексу, підприємство-резидент, яке

здійснює будь-які операції у міжнародному ланцюзі щодо постачання товарів отримує авторизацію за передбаченими вимогами цієї статті.

Критерії для надання авторизації статусу авторизованого економічного оператора визначаються з метою забезпечення високого рівня довіри до суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності та його здатності ефективно виконувати митні процедури. Ось розшифровка наведених критеріїв, «дотримання вимог митного та податкового законодавства України, а також відсутність фактів притягнення до кримінальної відповідальності; належна система ведення бухгалтерського обліку, комерційної та транспортної документації; стійкий фінансовий стан; забезпечення практичних стандартів компетенції або професійної кваліфікації відповідальної посадової особи підприємства; дотримання стандартів безпеки та надійності [43].

Запропоновані інструменти митного оформлення, які впроваджуються за допомогою Митного кодексу, спрямовані на полегшення та прискорення даного процесу для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Зміни в митних режимах, включаючи розподіл режиму «тимчасове ввезення (вивезення)» відповідно на два окремі, свідчить про стратегічні реформи митної політики із метою покращення й уточнення регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Зміни в оподаткуванні товарів, які переміщаються через митний кордон автомобільним транспортом, будуть впливати на способи розрахунку податків і зборів. «Відтепер, особа що супроводжує багаж, може мати з собою сумарну кількість грошових одиниць в еквіваленті, який не перевищує 500 євро і моклажу вагою не більше 50 кг. Вище наведене не підпадає під письмове декларування і не є об'єктом митного оподаткування платежами при умові, що особа робить перетин кордону раз на добу. Коли, вартість складає від 500 до 10000 євро – використовується загальна ставка мита 10 відсотків від даної вартості, якщо вартість вище за 10 000 євро – використовують повні ставки, які передбачені Митним тарифом України» [44].

Також особливістю даного кодексу була можливість укладання мирової угоди з порушником митних правил, передбачена Митним кодексом, визначає процедуру вирішення питань порушень за згодою між сторонами (стаття 521).

Тут, слід зауважити, що особа винна у вчиненні такого порушення, повинна протягом 30 днів сплатити штраф чи декларувати товари, що були порушенням митних правил, на користь бюджету держави. Відповідно, митним органом припинявся розгляд справи із порушення митних правил й проводилося митне оформлення задекларованого товару [44].

Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Митного кодексу України» [21] внесені зміни в усіх тексту закону «Про зовнішньоекономічну діяльність», змінюючи всюди використовувану дефініцію «митні збори» на «інші податки».

Відповідно до закону «Про внесення змін до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [23], щодо воєнних дій, що мають місце окупованою територією України, введено додаткові заходи. Вони включають заборону здійснення зовнішньоекономічних операцій або встановлення обмежень на їх проведення. Також передбачено скасування тарифних пільг для ставок Митного тарифу, здійснюючи це шляхом припинення звільнення від оподаткування митом на ввезення, використання пільгових і повних ставок даного мита або анулювання тарифних квот.

Закон «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту» [26] визначив основи державного лобіювання експортної діяльності за рахунок страхування та перестрахування, забезпечення гарантування чи часткові компенсації відсоткових ставок щодо експортних кредитів. Метою було формування сприятливих умов для значного розширення експорту українських товарів на зовнішні ринки. Закон також спрямований на захист українських експортерів щодо ризиків неплатежів і фінансових витрат, а також на підвищення рівня

конкурентоспроможності українських виробників.

З початку 2016 року був скасований додатковий імпорتنний збір в зв'язку із суттєвим погіршенням платіжного балансу держави. Цей додатковий імпорتنний збір становив 10 відсотків і застосовувався до готових харчових –продуктів, жирів і олій рослинного та тваринного походження, алкогольної і безалкогольної продукції, тютюну і його замінників, оцту, живих тварин. Щодо інших товарів, за винятком «життєво важливих», до яких було віднесено більшість енергоносіїв та деякі медикаменти – 5 відсотковий збір.

Загалом, процес становлення митного адміністрування платежів в Україні характеризується із впровадженням передумов Угоди Світової організації торгівлі щодо спрощення процедур торгівлі. Дана угода наголошує на важливості впровадження заходів, таких як управління ризиками, пост-митний аудит, застосування уповноваженого економічного оператора, утворення системи «єдиного вікна», залучення митних брокерів, тощо.

Станом на сьогоднішній день реалізується останній етап, головною метою якого є здійснення платежів через єдиний рахунок.

Як висновок, слід відзначити, що вітчизняне митне законодавство пройшло значні трансформації та зміни з часу отримання Україною незалежності. Від початку свого існування воно перейшло шлях від юрисдикції Державного комітету митного контролю до Державної митної служби України.

Висновки до розділу 1

Досліджуючи теоретичні засади митного адміністрування платежів як складової системи економічних відносин приходимо до таких висновків:

— наведено визначення, за яким, митні платежі — це податки, що стягуються при переміщенні товарів через митний кордон, при цьому контроль за їх стягненням покладається на відповідні контролюючі установи;

— встановлено, що під системою митного адміністрування платежів слід розуміти комплекс взаємозв'язаних правових відносин суб'єктів митного адміністрування платежів і підпорядкованими їм суб'єктами. Головною метою цієї системи є повне та стабільне надходження митних платежів у бюджет й поступальний розвиток економіки;

— доведено, що вітчизняне митне законодавство пройшло значні трансформації та зміни з часу отримання Україною незалежності. Від початку свого існування воно перейшло шлях від юрисдикції Державного комітету митного контролю до Державної митної служби України.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРУ У РЕЖИМІ ІМПОРТ

2.1. Порядок здійснення оплати митних платежів

У середині квітня 2019 року започатковано новий етап процесу реформування митного адміністрування платежів. Запропоновано до впровадження нового порядку стягнення митних платежів через зарахування коштів до Єдиного казначейського рахунку тоді ще Державної фіскальної служби.

Важливо відзначити, що у тестовому режимі даний підхід був впроваджений січнем 2019 року (починаючи з Київської митниці) і подальшому розповсюджувався на всі інші митниці в Україні (рис. 2.1).

Введення в дію вказаного порядку було формалізовано через наказ Державної фіскальної служби від 10 січня 2019 року № 14. Перехід суб'єктів підприємницької діяльності до обов'язкового обслуговування за допомогою Єдиного казначейського рахунка відбувся згідно до вимог наказу Міністерства фінансів від 1 листопада 2017 року № 898 «Про затвердження Порядку перерахування до державного бюджету митних та інших платежів, які вносяться до, або під час митного оформлення» [49].

Існуючий попередній порядок справляння митних платежів наголошував, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, які проводили митне оформлення на різних митних пунктах, зобов'язані зараховувати митні платежі на індивідуальні рахунки кожної конкретної митниці. Так даний підхід призводив до труднощів у веденні обліку платежів та контролю за залишками на рахунках, оскільки вимагав окремого обліку для кожної митниці. Більше того, механізм повернення переплат щодо авансових митних платежів вимагала індивідуального їх оформлення на кожній митниці, і кошти що надходили на даний рахунок одної митниці, не можуть бути використані у вигляді відшкодування митних платежів на іншій митниці.

Реалії сьогоденного стану справ такі, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності володіють можливістю перерахунку коштів авансових митних платежів до Єдиного казначейського рахунку і проводити митне оформлення декларацій в будь-якому митному пункті пропуску із списанням авансових митних платежів на основі декларацій з цього рахунку (рис. 2.2, рис. 2.3).

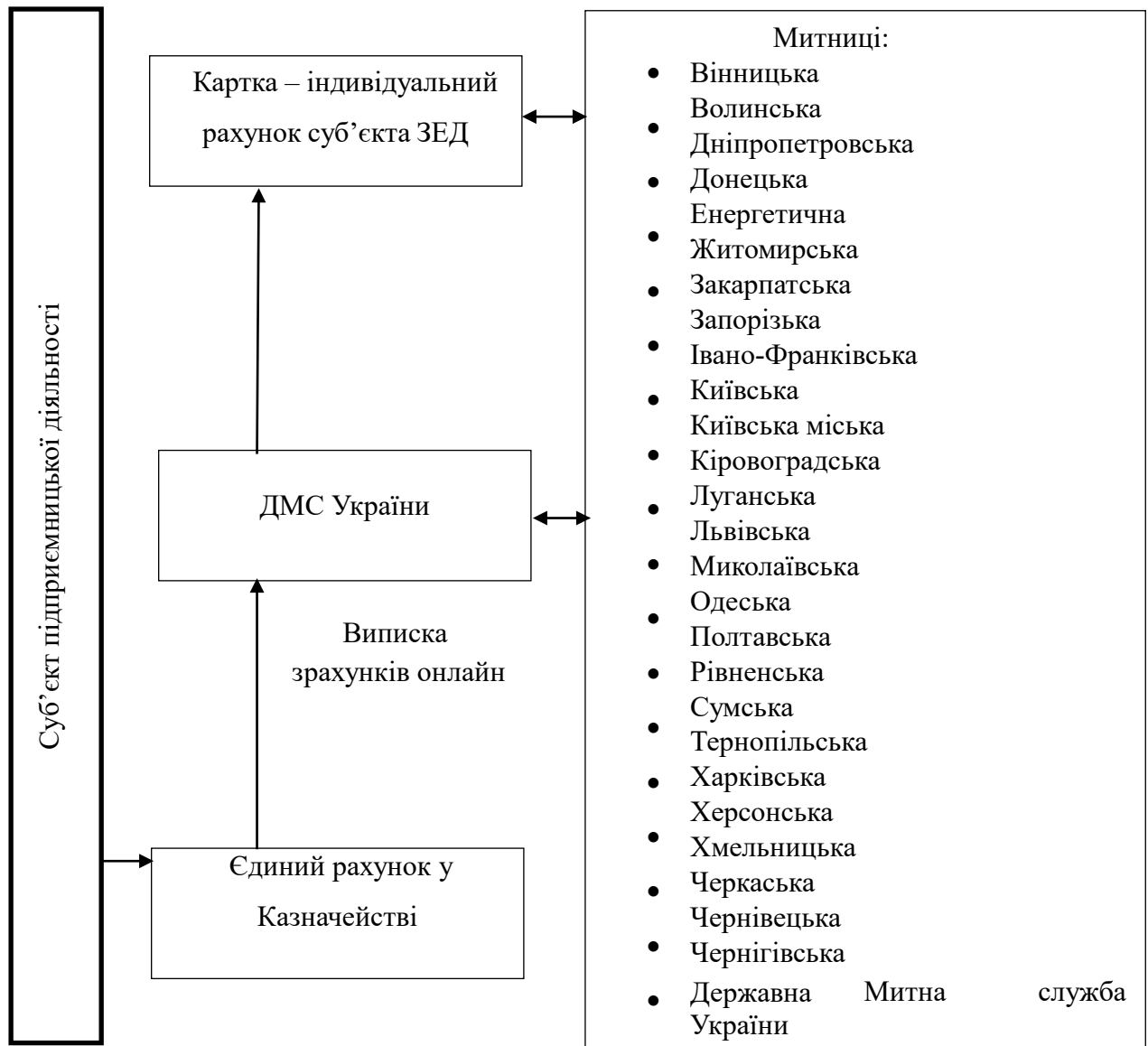


Рис. 2.1. Блок-схема функціонування єдиного казначейського рахунку

Особливої уваги заслуговує дослідження питання відшкодування надмірно перерахованих митних платежів митним органам на їх рахунки.

Можливість їх використання за процедурою митного оформлення була доступною включно із квітня 2019 року, а після цієї дати використання цих коштів для митного оформлення товарів було призупинено.

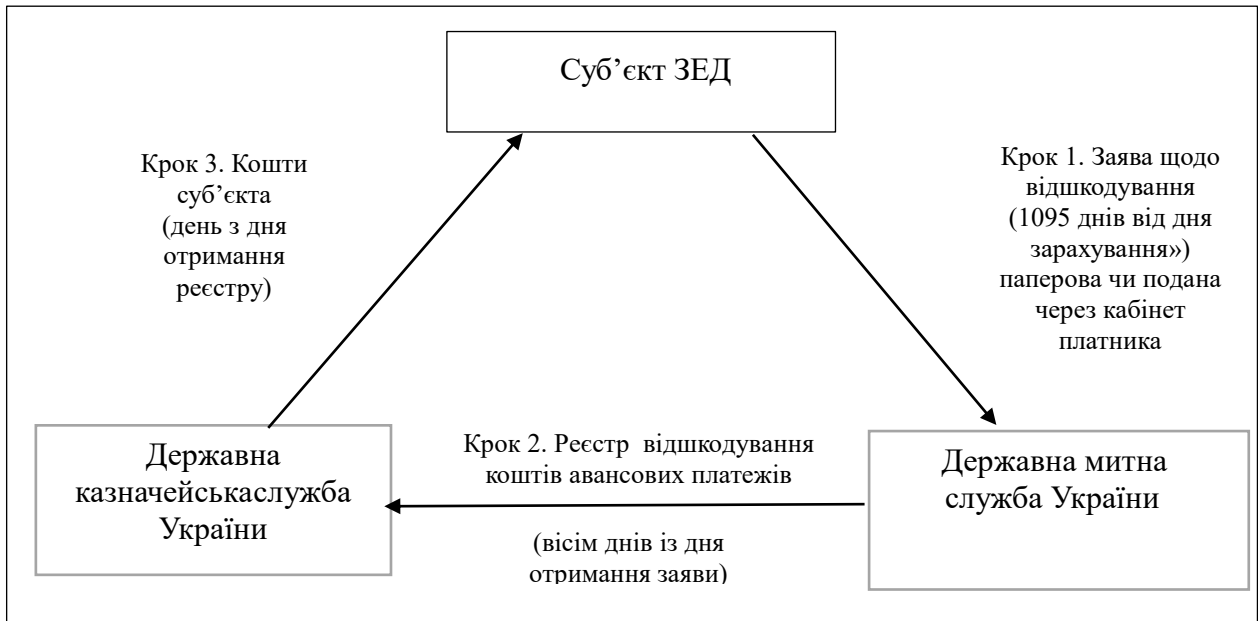


Рис. 2.2. Порядок відшкодування авансових платежів із єдиного казначейського рахунку

Механізм відшкодування суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності митних платежів передбачений у наказі Міністерства фінансів від 18 червня 2017 року № 643, із змінами внесеними наказом Міністерства фінансів від 22 лютого 2019 року № 80. Відповідно до цього нього порядку, повернення надлишково перерахованих митних платежів проводиться протягом часу у 1095 днів із дати перерахунку даних платежів на розрахунковий рахунок митниці по причині складання та подання передбаченої заяви [48].

Зрозуміло, що для полегшення адміністрування діючого порядку справляння митних платежів було б більш прийнятним та зручним, при здійсненні централізованого зарахування наявних залишкових коштів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на окремі рахунки митних органів через єдиний казначейський рахунок із розподілом їх індивідуально за кожним платником. Це спростило б механізм застосування таких коштів. Однак, чинними нормативними документами не передбачалося такої

процедури.

Сьогодні, доволі перспективною з точки зору підвищення ефективності взаємодії між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами, зокрема щодо проведення контролю за сплатою митних платежів є впровадження механізму сервісу єдиного кабінету учасника зовнішньоекономічної діяльності на інтернет ресурсах Державної митної служби України. Цей сервіс надає можливість у централізованому порядку не лише контролювати митне оформлення та облік митних платежів будь-якого митного органу України, а й здійснювати централізоване подання митних декларацій через Єдиний кабінет.



Рис. 2.3. Порядок відшкодування надлишково сплачених сум митних платежів і пені із бюджету держави через єдиний казначейський рахунок

Проте, на даний час суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності не володіють можливістю самостійно проводити облік та контроль власних коштів, що перераховуються у вигляді митних платежів до єдиного казначейського рахунку. У разі необхідності отримання інформації щодо руху грошових коштів на даному депозитному рахунку, який відкрито на ім'я Держмитслужби України, потрібно надіслати відповідний запит до Державної митної служби України через електронне повідомлення. Згідно із

положеннями статті 299 Митного кодексу України, інформацію щодо руху даних коштів може бути надано на протязі 30 днів із дати реєстрації відповідного запиту. За нашим переконанням, для вирішення цього питання слід внести зміни до відповідного нормативно-правового забезпечення із скороченням термінів для отримання інформації. Оскільки, при умові відсутності правового врегулювання, не має змоги забезпечувати належний рівень організації митного оформлення і контролю.

Беручи до уваги сьогоднішні реалії, наростання військового конфлікту на сході та півдні України, передумови зростання вітчизняної економіки буде відкладено на другий план, а тому питання зовнішньоекономічних взаємозв'язків, набуває нових значень щодо перспектив подальшого удосконалення правової організаційної основи митної справи відбуватиметься за умови більшої інтенсифікації до міжнародних норм та стандартів.

Попри війну, уряд України активно працює над розширенням зовнішньоекономічної співпраці в усіх сферах, бере участь у торговельних переговорах і прагне підписання договорів щодо сприяння експортним можливостям вітчизняних товаровиробників. Також, проводиться ефективна робота щодо реалізації переваг членства України в Світовій організації торгівлі та включення до складу країн Європейського союзу.

2.2. Практичні особливості адміністрування митних платежів

У сучасних умовах організаційно-функціональних механізмів системи митних платежів України, слід відзначити зростання впливу інтеграційних процесів світової економіки. Ці процеси, призводять до встановлення нових вимог щодо функціонування та розвитку національної системи оподаткування і регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Особливий акцент робиться на галузі митного оподаткування, яке розглядається як важливе джерело доходів бюджету держави і ключовий елемент системи

державного управління економікою.

З метою створення ефективної раціонально побудованої економіки в Україні, особлива увага на державному рівні приділяється оптимізації митного адміністрування платежів. Останні роки характеризуються активним впровадженням системних змін у контексті реформування митниці та переналаштування митного законодавства до виконання вимог Угоди про Асоціацію у Європейському союзі, впровадження консолідації положень європейського права в національне правове поле.

Головними шляхами митного реформування визначено: забезпечення прозорості функціонування митниці у напрямку підвищення бізнесової довіри до діяльності митних установ та впровадження громадського контролю щодо їх функціонування; ефективна боротьба із неправомірним імпортом товару і його переміщенням через митний кордон; мінімізації корупційної складової діяльності посадовців системи митних органів через автоматизацію процедури митного оформлення товару і максимальна відмова від використання «людського чинника» у процесі здійснення митних процедур [54, 69]. В основному, всі намагання в напрямку реформування української митниці направлені на підвищення надходження митних платежів у бюджет держави і стимулювання подальшого розвитку економіки за рахунок формування ефективної системи митного оподаткування.

У даному контексті важливо досліджувати характерні особливості митного оподаткування платежів України.

Важливим та ключовим показником ефективності системи оподаткування митних платежів являються обсяг надходження до бюджету держави. Проведення аналізу його показників забезпечить всебічне охоплення всіх факторів впливу, а саме ефективності роботи митних органів, зміни в податковому і митному законодавстві, обсягу імпорتنих та експортних операцій й узагальнених показників економічної активності держави.

Досліджуючи обсяг надходження митних платежів від митного

оподаткування протягом 2016 - 2021 років дозволяє навести висновок, що в структурі митних платежів як дохідної частини бюджету держави ключову роль постійно відіграє податок на додану вартість з імпортованих на митну територію нашої країни товарів і коливається від 68 відсотків до 79 відсотків. Приблизно 14 відсотків складає акцизний податок імпортованих на митну територію підакцизних товарів, від 7 до 8 відсотків припадає на імпортне мито, коли експортне мито складає близько від 0,1 до 0,2 відсотків (рис. 2.4).

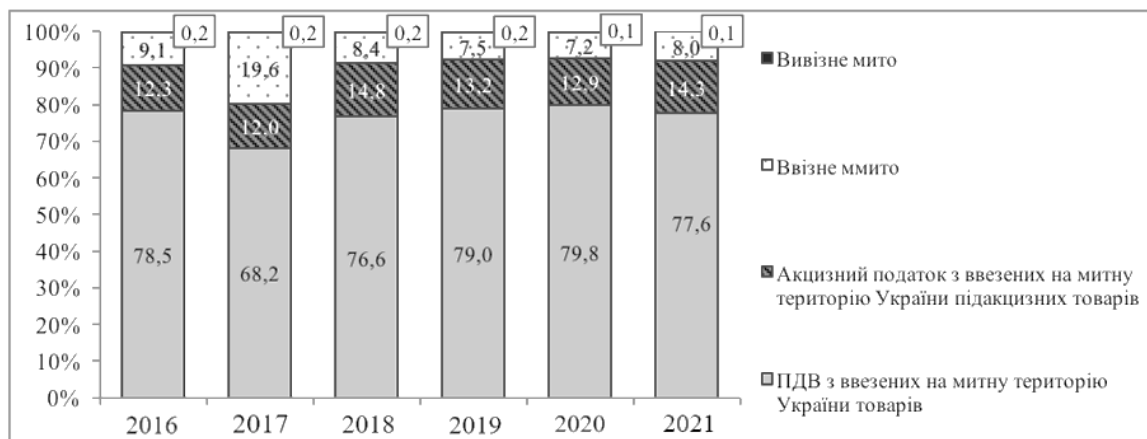


Рис. 2.4. Структура митних платежів як дохідної частини бюджету 2016-2021 роки [77]

Протягом аналізованого часового періоду відзначається стійкий ріст обсягу надходження податку на додану вартість і акцизного податку із імпортованих на митну територію української держави товарів, за виключенням показника податку на додану вартість за 2021 рік (рис. 2.5). У 2016 році дохід від оподаткування податком на додану вартість становив 107287 млн. грн., а у 2021 році даний показник зріс до 289760 млн. грн., що відповідає загальному зростанню на 270 відсотків. Щодо акцизного податку в 2016 році у державний бюджет надійшло 16855 млн. грн., коли в 2021 році прослідковується збільшення цього показника на 317 відсотків.

Спостерігалось найвище зростання надходження протягом 2017-2019 років, а саме, податок на додану вартість зріс на близько 30 відсотків щороку, тоді як акцизний податок – зростав на 40 відсотків щороку. Однак основними причинами цього збільшення вважають не підвищення

ефективності діяльності митних органів, а часткове зростання інфляції і девальвація гривні, які підтверджуються даними (рис. 2.5). Отож, інфляційний фактор нівелює реальне зростання надходження податку на додану вартість і акцизного податку до бюджету держави.



Рис. 2.5. Надходження податку на додану вартість і акцизного податку із імпортих операцій до бюджету держави за 2016-2021 роки

Урахування інфляційного фактору дає можливість зауважити на зменшенні надходження податку на додану вартість в 2017 і 2018 роках у порівнянні із 2016 роком на 13 відсотків та 0,2 відсотка відповідно. За період із 2019 по 2020 рік спостерігається невеличке зростання надходження податку на майже 30 відсотків порівняно із базовим 2016 роком. Однак, аналіз надходження податку на додану вартість із імпортованих на митну територію нашої країни товару, робіт і послуг, у частці виконання запланованого показника (рис. 2.6), доводить їх невиконання за 2020 рік на 1,6 відсотка, в 2021 році на 0,3 відсотка.

Головними причинами невиконання планів із накопичення податку на додану вартість за останні роки було введення в дію різних пільг і зниження ставок, а саме пільг щодо імпорту сонячних батарей та вітрових енергогенераторів, електромобілів. Додаткового скорочення обсягу розмитнення імпортного газу в 2021 році, також внесло свої корективи [33].

Отже, вважаємо за доцільне вказати на проблеми неефективного порядку прогнозування надходжень податків до бюджету держави та неповне урахування всіх можливих факторів впливу щодо розрахунку планових сум надходжень. Це вимагає додаткового доопрацювання механізму планування та прогнозування показників бюджету у відповідному році.

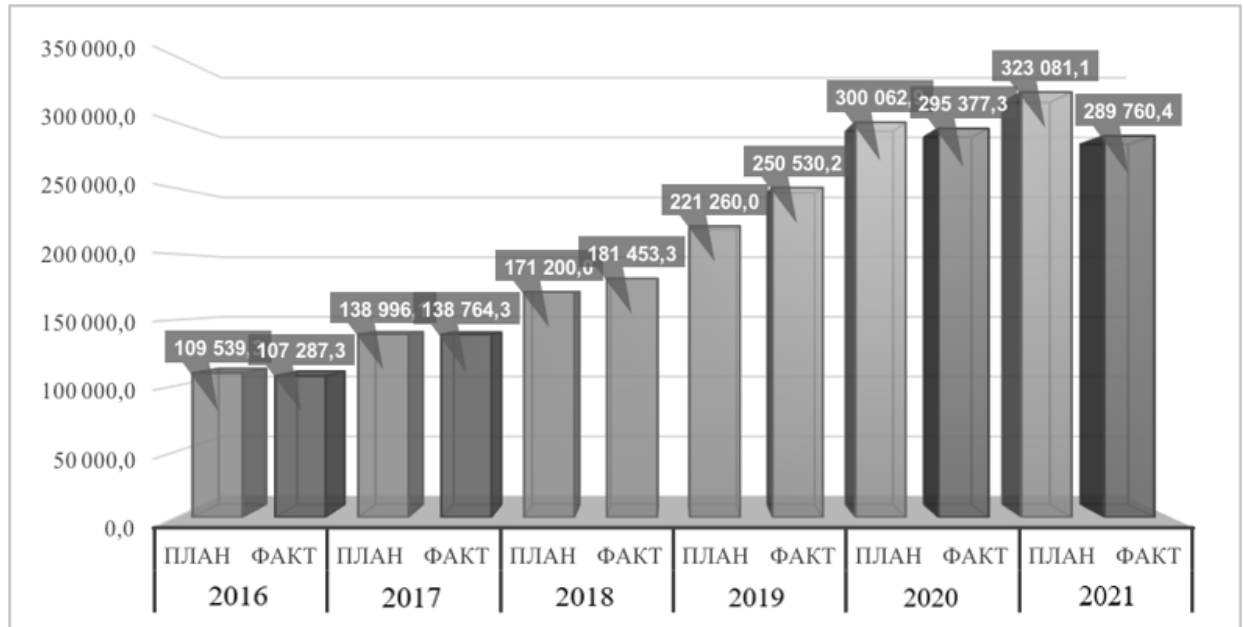


Рис. 2.6. Порівняльний аналіз показників надходжень податку на додану вартість із імпортних операцій до бюджету держави за 2016-2021 роки

Якщо досліджувати акцизний податок, в 2017 році надходження даного податку до бюджету держави зменшилися практично на 3 відсотки у порівнянні із базовим роком. Однак, в період із 2018 до 2021 року помітна зростаючі тенденції реальних обсягів надходження. В загальному, в 2021 році дохід від надходжень акцизного податку зріс майже 37 відсотків в порівнянні із 2016 роком.

Тенденції зростання надходжень акцизного податку свідчать про збільшення накопиченого ресурсу до бюджету держави. Однак, при врахуванні інфляційного фактору відзначається, що реальне зростання надходжень є доволі незначним. Тому, необхідно зазначити, що збільшення

надходжень акцизного податку говорить про активізацію перетину українських митних кордонів відповідними товарами, що є стимулятором підвищення доходів бюджету держави. Зазначені позитивні тенденції будуть нівельовані впливом ринкових факторів і станом економічного сьогоднішнього в державі. Це вказує на потребу впровадження не лише раціональних змін в митній системі, але і здійснення системних секторальних реформувань загального публічного управління.

Для повної комплексності дослідження справляння податку на додану вартість і акцизу доцільним є зацентрувати нашу увагу на структурі даних податків. Наведені табличні дані структури надходження податку на додану вартість із імпортованих на митну територію товарів за період від 2016 до 2021 року показує, що найбільша питома вага у складі податків із імпортованих товарів припадає саме на податок на додану вартість імпортованих на митну територію товарів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

**Надходження податку на додану вартість від імпортованих товарів,
робіт і послуг за 2016-2021 роки**

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	(млн. грн.)					
ПДВ від імпорту на митну територію країни товарів	107 287	138 764	181 453	250 530	295 377	289 760
ПДВ від імпорту на митну територію країни товарів (крім лікарських)	-	-	178 197	246 259	290 097	282 234
ПДВ від імпорту на митну територію країни лікарських засобів	-	-	3 255	4 270	4 967	5 154
ПДВ від імпорту на митну територію країни транспортних засобів	-	-	-	-	312	2 372
ПДВ від імпорту на територію країни робіт, послуг	-0,1	2,1	5,5	3,4	-3,7	2,1

Протягом періоду 2016-2021 років сума надходження цього податку виросла до показника 289760 млн. грн., що становить збільшення в 2,5 рази. Податок на додану вартість із імпортованих на митну територію нашої держави саме робіт і послуг складає лише 1 відсоток від суми загального податку на додану вартість із імпортованих товарів, робіт та послуг.

Дослідження щодо аналізу складу і структури надходження акцизного податку від імпортованих підакцизних товарів (рис. 2.7, дод. А) дає можливість виокремити наступні тенденції:

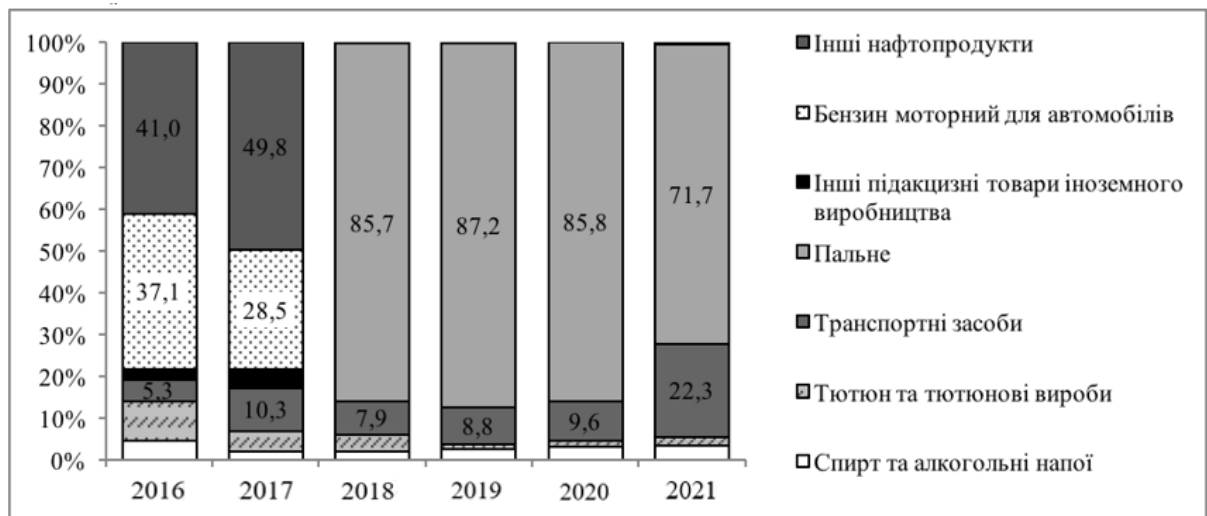


Рис. 2.7. Структура надходження акцизного податку від імпорту підакцизних товарів до бюджету держави за 2016-2021 роки

– відзначається поступове зниження долі акцизу із палива у структурі акцизного податку, із 85 відсотків у 2018 році до майже 72 відсотків в 2021 році, що констатує зменшення у 14 відсотків. Як наслідок, ця тенденція обумовлена зміною у структурі закупівлі видів палива, тобто зниженні кількості імпорту бензину (що оподатковується за високою ставкою акцизу) і збільшення імпорту скрапленого газу та дизельного палива. Також зафіксовано швидкий ріст надходження акцизу при імпорті автомобільних засобів, зростання у 14 разів. Це доводить про трансформаційні зміни на ринку автомобільних засобів, наприклад зростання кількості електроавтомобілів, відповідно до загальносвітових тенденцій. Також, це є результатом впливу зміни ринкової структури, зокрема збільшення числа автомобілів, що працюють на дизельному паливі чи газі і лібералізації законодавства щодо регулювання імпорту транспортних засобів;

– варто відзначити значуще зниження частини акцизу з тютюну і тютюнових виробів в структурі акцизного податку з імпортованих на митну територію країни підакцизних товарів від 9 відсотків до 2 відсотків. Даний

стан справ обумовлений зниженням попиту на дану продукцію і використання надлишків тютюнових виробів із складських запасів. Зазначаємо, що зниження обсягу перевезення тютюнових виробів за останні роки є глобальною тенденцією, породженою переважно зростанням тренду здорового способу життя. Отже, цю тенденцію можна розглядати як позитивну, навіть за наявності певних фінансових втрат для бюджету нашої держави.

Економічна ситуація суттєво вплинула на оподаткування митних платежів. Зокрема, аналіз обсягу імпорту і експорту в досліджуваний період демонструє значне зниження показника в 2017 році. Обсяг експорту зменшився на 31 відсоток у 2017 році до 2016 роком, імпорту – на 31 відсоток.

Хоча із 2018 року прослідковується зростання, але до показника базового року вдається повернутись лиш у 2020 році в галузі імпорту товарів і не змогла наша держава здійснити це в галузі експорту.

За нашим переконанням, дана тенденція пов'язана із наростанням економічної і політичної кризи, яка започаткована з моменту анексії Автономної республіки Крим і військовими агресивними діями російської держави на сході України. Як результат, негативний вплив як на ситуацію із економікою всередині України та на зовнішньоекономічні відносини із міжнародними партнерами.

2.3. Ефективність адміністрування митних платежів і їх роль для економіки України

У контексті вивчення системи митного адміністрування платежів України, особливо з урахуванням аналізованого періоду, що включає в себе впровадження митних реформувань і проведення заходів та змін із завданням оптимізації системи взаємодій суб'єктів господарювання які займаються зовнішньоекономічною діяльністю і державними органами під час здійснення

митних процедур із додержанням рівноваги інтересів бізнесу та держави [20], дослідження ефективності митного адміністрування платежів набуває особливої актуальності і вимагає застосування комплексного підходу.

«Методика та методи визначення ефективності митної діяльності – є своєрідний набір способів і прийомів, застосованих для розрахунку рівня досягнутих результатів окремими працівниками, митними постами та митними органами під час їх діяльності» зазначає, що формування механізму оцінювання ефективності митного адміністрування платежів має ґрунтуватись на максимальному урахуванні всіх факторів впливу і одразу визначати раціональний набір критеріїв щодо уникнення ризику «перекручення результату» [33]. Для досягнення цього результату слід провести аналіз набору різнохарактерних показників, включаючи як якісні так і кількісні показники.

Головним завданням дослідження ефективності митного адміністрування платежів є визначення результативних змін в системі митного адміністрування платежів за умов здійснення митної реформи України. Це завдання досягається шляхом проведення системних комплексних аналітичних дій набору різнохарактерних показників й визначення ризиків і тенденцій, що виникають в умовах реформ і трансформації в системі митного адміністрування платежів.

Досягнення поставленого завдання передбачає виконання низки необхідних дій щодо:

- вивчення особливості функціонування системи митного адміністрування платежів у контексті проведення системних аналітичних досліджень комплексу індикаторів;
- представлення в цифровому вимірі ефективності митного адміністрування платежів у загальній системі державних регуляторних дій економічних процесів;

– обґрунтування переваг і недоліків, виявлених шляхів і особливостей розвитку системи митного адміністрування платежів і впливу на них зміни щодо провадження митних реформ.

При здійсненні дослідження ефективності митного адміністрування платежів важливо акцентувати увагу на основні теоретико-методичні аспекти аналізу діяльності системи митних органів. Це включає в себе обґрунтування підходів, принципів та методів, які будуть використовуватися під час проведення даного дослідження (рис. 2.8, табл. 2.2).



Рис. 2.8. Методичні засади дослідження ефективності митного адміністрування платежів

Дослідження проведено за період 2019-2021 роки. Вибір даного періоду вивчення обумовлений наявністю статистичних даних і якісних показників, що були обрані для дослідження. Отже, за окремими індексами період аналізу може бути змінений згідно з вказаними обставинами для певних

індексів чи показників.

Дослідження ефективності митного адміністрування платежів пропонуємо проводити в дві стадії:

– перша стадія – проведення аналізу фінансової результативності митного адміністрування платежів в Україні за період 2019-2021 роки. Ця стадія обумовлена необхідністю розкриття тенденцій розвитку системи митного адміністрування платежів. На цій стадії буде проведено оцінку фінансової результативності митного адміністрування платежів шляхом аналітики динаміки п'яти показників протягом зазначеного періоду (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Показники дослідження фінансової результативності митного адміністрування платежів

<i>Коефіцієнт</i>	<i>Спосіб визначення</i>	<i>Примітки</i>
<i>Питома частка митних платежів у доході бюджету держави</i>	$\frac{\Delta \text{МП}}{\text{Дох ДБ}} \cdot 100\%,$ де $\Delta \text{МП}$ – частка митних платежів у доході бюджету держави, ФМП – фактичні митні платежі, Дох ДБ – доходи бюджету держави $= \text{ФМП} / \text{ПМП}$	<i>Розраховується для дослідження ролі митних платежів в формуванні доходів бюджету держави і визначення тенденцій становлення цих платежів відповідно до інших доходів бюджету держави</i>
<i>Коефіцієнт планового показника щодо стягнення митних платежів до бюджету держави</i>	$K_{\text{ПМП}}$ де ФМП – фактично сплачені у бюджет держави митні платежі, ПМП – планові показники митних платежів	<i>Розраховується для визначення рівня здійснення запланованих показників у відповідному бюджетному періоді</i>
<i>Коефіцієнт бюджетних витрат щодо акумулювання митних платежів до бюджету держави</i>	$K_{\text{БВ}}$ де БВ – бюджетні втрати митних платежів від контрабанди продукції, ФМП – фактично сплачені у бюджет держави митні платежі	<i>Розраховується для дослідження тенденцій недонаходжень митних платежів у бюджет держави, що безпосередньо вказує рівень ефективності адміністрування митних платежів</i>
<i>Темпи приросту митних платежів</i>	$= \frac{\text{ФМП}_t}{\text{ФМП}_{t-1}}$ де ФМП – фактично сплачені до державного бюджету митні платежі, $t, t-1$ – періоди, обрані для порівняння	<i>Розраховується при потребі виявлення тенденції зміни надходження митних платежів у бюджет держави</i>

– друга стадія – буде проведено дослідження ефективності митного адміністрування платежів, зосереджене на визначенні ефективності митних процедур і митного контролю у регіональних установах Держмитслужби України і Державної податкової служби України.

У даному контексті, за нашим переконанням, доречно застосувати метод інтегрального дослідження. Цей метод дозволяє співставляти одномірні показники для розрахунку кінцевого багатомірного результату і спрямовано на розкриття загальної відмінності й тенденції розвитку досліджуваного об'єкту.

Методика проведення інтегрального дослідження митного адміністрування платежів включає етапи:

1. відбір показників, які найкраще відображають стан об'єкту дослідження. Формування матриці вихідних інформаційних даних для розрахунку інтегрального показника (рис. 2.9);



Рис. 2.9. Інтегральні показники розрахунку ефективності митного контролю і митних процедур

2. стандартизація базового показника, визначення впливу показника-стимулятора і дестимулятора ефективності митного адміністрування платежів із допомогою відповідних формул;

$$a_y^c = \frac{X_{ij} - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}} \quad \text{для стимулятора} \quad (2.1)$$

$$a_y^d = \frac{X_{\max} - X_{ij}}{X_{\max} - X_{\min}} \quad \text{для дестимулятора} \quad (2.2)$$

де, a_y^c – нормоване значення; X_{ij} – початкове значення показника, взятого для аналізу; $X_{\min}$ - найменше значення показника, взятого для аналізу; $X_{\max}$ - найбільше значення показника, взятого для аналізу;

3. агрегування субіндексів та розрахунок інтегрального показника методом середньої арифметичної за формулою:

$$I = \frac{\sum a_{nj}}{n} \quad (2.3)$$

де $\sum a_{nj}$ – сума нормованих значень; n – сумарна кількість нормованих показників що додаються;

4. графічна інтерпретація результатів здійснених розрахунків і ранжування митниць Держмитслужби України.

Дослідження аналізу фінансової результативності митного адміністрування платежів України на протязі 2019-2021 років (дод. Б) дозволяє зробити наступні висновки щодо впливу зміни у контексті продовження митного реформування системи митного адміністрування платежів і їх стягнення у бюджет держави:

1. обсяги митних платежів становить більше третини доходу бюджету держави. Аналізуючи 2019-2021 роки, помітне значне збільшення частки митних платежів в доході бюджету держави за період 2019-2020 роки до 40 відсотків. Проте, в 2021 році прослідковується значне зниження даного показника до 37 відсотків, що слід пов'язувати із загальносвітовими і вітчизняними тенденціями. Так, встановлено негативні тенденції щодо

зниження питомої частки митних платежів в доході бюджету держави і встановлено її головну причину, а саме вплив зовнішніх факторів загальносвітової кон'юнктури і внутрішньодержавного економічного стану [16];

2. вище вказані фактори є причиною зниження темпів приросту митних платежів на протязі 2019-2021 років із 133 відсотків до 100 відсотків; разом із цим, слід зауважити на постійному зростанні сум надходження щодо справляння даних платежів із кожним роком;

3. протягом досліджуваного періоду спостерігається наростання помітної негативної тенденції у зниженні коефіцієнта виконання запланованих показників стосовно надходження митних платежів у бюджет держави. Якщо в 2019 році він сягав 1,107, наголошуючи на перевищенні фактичних надходжень у порівнянні із заданим планом, вже в 2020 і 2021 роках даний показник менший за одиницю, відповідно 0,988 і 0,928. Це свідчить про невиконання запланованого показника та забезпечує постійне зменшення із року в рік. Дана не позитивна тенденція доводить відсутність ефективної системи прогнозування надходження митних платежів у бюджет держави та передбачає розробку нових підходів щодо планування митних надходжень;

4. збільшення коефіцієнта бюджетних втрат при акумулюванні митних платежів є пропорційним зменшенню коефіцієнта виконання планових показників стосовно надходження митних платежів у бюджет держави. Це свідчить про погіршення ефективності функціонування системи митного адміністрування платежів і підвищення рівня незаконного ввезення продукції на митну територію країни. Наприклад, коли в 2019 році значення коефіцієнта сягало 0,26, уже в 2021 році даний показник зріс на 2 відсотки, досягнувши рівня 0,284.

Висновки до розділу 2

Дослідження практичних засад справляння митних платежів при переміщенні товару через митний кордон у режимі імпорту ми прийшли до наступних висновків:

- беручи до уваги сьогоденні реалії, наростання військового конфлікту на сході та півдні України, передумови зростання вітчизняної економіки буде відкладено на другий план, а тому питання зовнішньоекономічних взаємозв'язків, набуває нових значень щодо перспектив подальшого удосконалення правової організаційної основи митної справи відбуватиметься за умови більшої інтенсифікації до міжнародних норм та стандартів;

- попри війну, уряд України активно працює над розширенням зовнішньоекономічної співпраці в усіх сферах, бере участь у торговельних переговорах і прагне підписання договорів щодо сприяння експортним можливостям вітчизняних товаровиробників. Також, проводиться ефективна робота щодо реалізації переваг членства України в Світовій організації торгівлі та включення до складу країн Європейського союзу;

- наведено методичні засади дослідження ефективності митного адміністрування платежів;

- необхідно зазначити, що при умові трансформаційних змін у системі митного адміністрування платежів показник фінансової результативності щодо сплати даних податків значно зменшився. Причинами цього зниження, передусім слід вважати вплив політичних і економічних ситуацій на міжнародних ринках і безупинне зростання обсягу незаконного ввезення товарів на територію України. Це призводить до «викривлення» конкурентних рівноваги суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і збільшує обсяги недонадходження податків у бюджет держави.

РОЗДІЛ 3. ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

3.1. Оптимізація системи митних платежів в сучасних умовах

Сьогодні проблематиці оптимізації системи митного адміністрування платежів приділена широка увага в розвинутих країнах, а чисельні заходи і механізми, що застосовуються в контексті процедур щодо митного оформлення товару і послуг, направлені на мінімізацію витрат усіх платників митних платежів і зменшення часового терміну взаємодії із митними органами. Результативні механізми митного адміністрування платежів в країнах Європейського союзу наведено на рисунку (рис. 3.1):

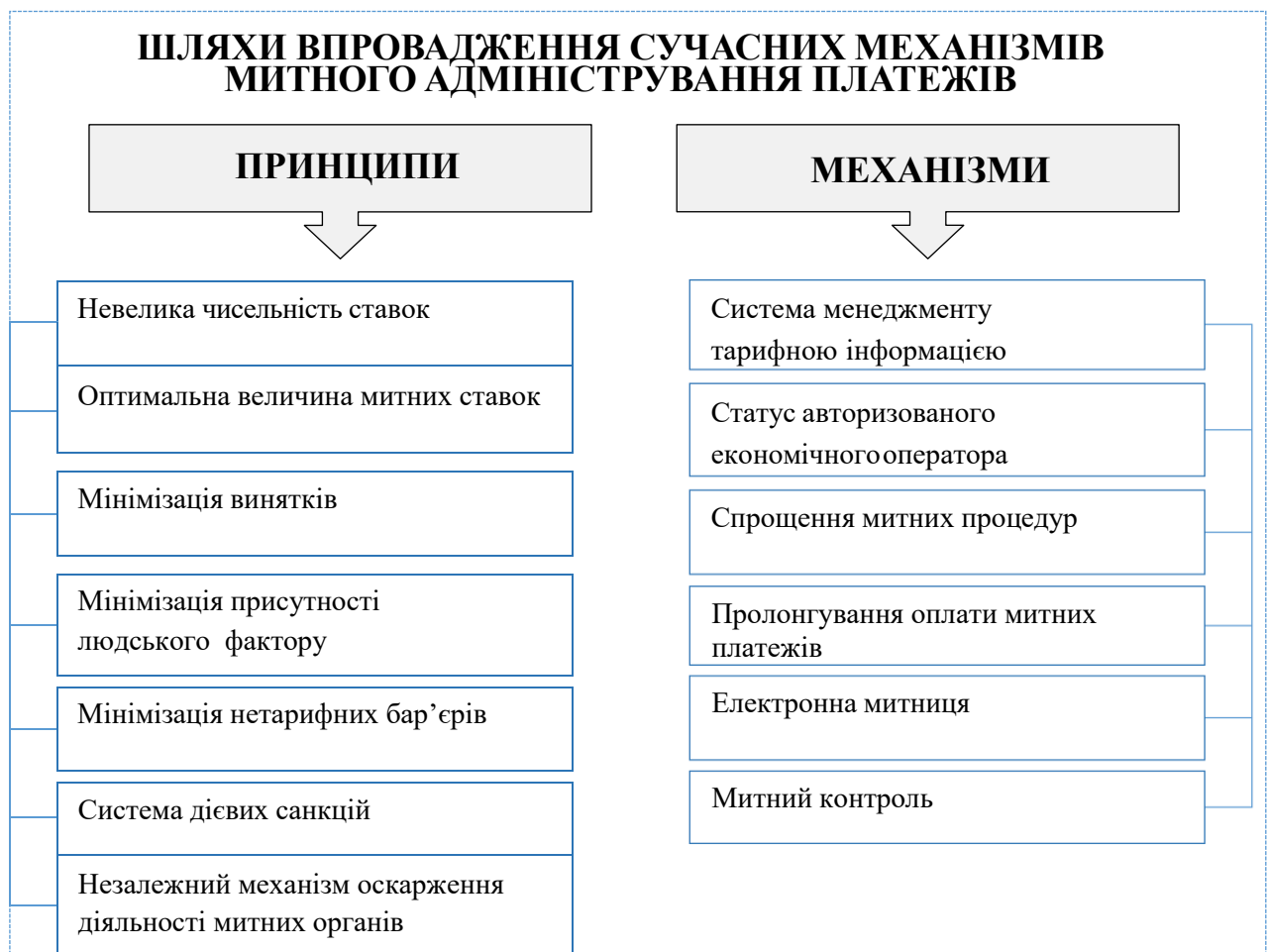


Рис. 3.1. Шляхи запровадження сучасних механізмів митного адміністрування платежів

1. система менеджменту тарифною інформацією, вона відома під назвою інтегрований тариф громади, застосовується у Європейському союзі. Використання цієї системи дозволяє суб'єкту господарювання отримувати вичерпний обсяг інформації про тарифну класифікацію товару, який підлягає торгівлі на зовнішніх ринках;

2. статус авторизованого оператора з економіки присуджує суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності, який є платником митних платежів, ряд переваг у процесі їх оплати. Ці переваги включають доступ до спрощених митних процедур, мінімізацію кількості перевірок, першість у режимі перевезення, можливість вибору місця митного контролю і спрощену процедуру декларування. Він забезпечується різноманітними дозволами, такими як дозвіл АЕОС, який дозволяє використовувати спрощені процедури митного адміністрування товарів і послуг; дозвіл АЕОС, що надає права щодо охорони об'єктів; дозвіл АЕОФ, який об'єднує попередні два зазначені дозволи [88];

3. полегшення митних процедур, що визнаються в Європейському союзі та включають спрощені процедури митного декларування товару і послуг, а також процедури неповного декларування. Цей механізм митного оформлення знаходить все більше застосування серед підприємств в Європейському союзі, зокрема його використання при імпорті 77 відсотків а при експорті 70 відсотків;

4. пролонгування сплати митних платежів є практикою, що станом на сьогоднішній день не визнається позитивним результатом, тому присутніми є кардинальні розбіжності в правилах використання даного механізму у практиці співпраці різних країн. Це призводить до різної результативності впровадження цієї практики (рис. 3.2);

5. електронна митниця це система, яка успішно та позитивно працює в умовах практичного використання, сприяючи:

- спрощенню формальностей під час митного оформлення товарів і послуг;

- зниженню обсягу адміністративних витрат;
- скороченню термінів проходження митних оформлень товарів та послуг;
- мінімізації участі людського чинника у системі митного адміністрування платежів;
- зниження рівня корупції в органах митної служби.

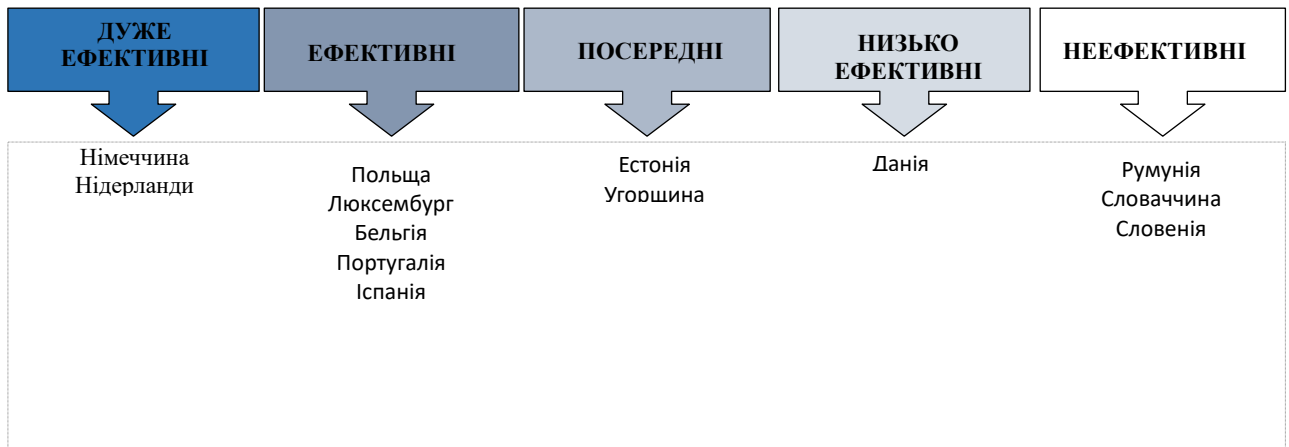


Рис. 3.2. Ефективність застосування механізму відстрочки митних платежів [87]

Практичні результати дослідження Світового банку свідчать, що кожен день затримки митних платежів приводить до втрат в обсязі 1 відсоток від міжнародної торгівлі. Тому, в останнє десятиліття в країнах Європейського союзу активно впроваджуються інструменти електронної митниці, включаючи систему контролю імпорту, систему контролю експорту, нову комп'ютеризовану транзитну систему, ідентифікацію і реєстрацію економічного оператора та статус авторизованого економічного оператора. Аналіз практики митної справи в Європейському союзі вказує на те, що переважна кількість митних декларацій надаються в електронному вигляді, зокрема, кількість електронних декларацій на експорт становлять 99 відсотків від усіх поданих декларацій, тоді як а на імпорт – 96 відсотків [89];

6. митний контроль – необтяження системи митного адміністрування платежів потребує наявності ефективного і доволі дієвого митного контролю. Оскільки, спостерігається тенденції комп'ютеризації митниць країн

Європейського союзу, важливо відзначити також спрощення самих процесів митного контролю. Це включає в себе зниження витрат на проведення контролю і забезпечує більш ефективну систему управління ризиками через перехід митних перевірок в електронний режим.

У контексті досліджень причини корупції слід розглядати як загальні фактори, що сприяють формуванню оточення, де розвивається корупція, так і більш реальні фактори розгалуження корупції в митних органах. До загальних факторів відносяться: зайве втручання владних органів держави в економіку; присутність ментальних та культурних норм, які містяться у поведінці держслужбовців; надмірне провадження в повноваженнях чи дія службовців усіх рівнів; дефіцит нагляду і дієвого контролю дій державних службовців із сторони керівників та відповідних служб; відсутність звітності і недосконалість системи управління.

Щодо визначених факторів, які суттєво впливають на розгалуження корупції у державних владних органах, існуватиме велика кількість заохочень щодо залучення до корупційних дій у митних та податкових органах, беручи до уваги їхню специфіку функціонування і покладені зобов'язання.

По-перше, очевидним є факт, що оподаткування та митні платежі є для суб'єкта економіки витратами, які зменшують їхні доходи. Таким чином, сплата мита розуміється як фінансові збитки. Однак деякі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності застосовують всі доступні варіанти зниження податкового навантаження, включаючи підкуп службовців митних органів.

Тоді, як специфічні фактори, що слугують поширенню корупційної складової в митних органах, слід відносити:

- запутаність і обмежувальна природа функціональних зобов'язань митної системи визначаються декількома основними проблемами у взаємодії між платником мита та відповідним митним органом. Однією з цих проблем є відсутність доступної та повної інформації про процедури контролю на митниці і оплати митних платежів, що ускладнює свідоме та добровільне

виконання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності митного законодавства. Тобто, недоступність повної інформації та доволі заплутані правила митних процедур змушують платників мита шукати можливості особистого контакту з посадовими особами митних органів. Це здебільшого виникає з необхідності отримання дискреційних повноважень від зазначених посадових осіб із метою спрощення їх взаємодії та спрощення сплати митних платежів;

– висока ставка митного платежу створюють стимул для учасників економіки здійснювати корупційні дії в прагненні зменшити фінансове навантаження. Це підтверджено як традиційною фінансовою теорією, так і підходами поведінкової економіки, які розглядають питання прийняття рішень суб'єктом економіки із врахуванням їхніх когнітивних упереджень [86]. До прикладу в галузі тютюнового виробництва і алкогольних напоїв, де існують значні ставки акцизного податку, спостерігається активна участь організованої злочинності. Високі податки спонукають до створення та реалізації кримінальних схем, включаючи підкуп працівників митних органів. Це призводить до незаконного виробництва та контрабанди зазначених товарів, що в свою чергу призводить до великих втрат фінансових ресурсів для національних бюджетів;

– дискреційні пільги у системі сплати митних платежів, які надаються високопосадовцям митних органів у багатьох країнах, створюють серйозні передумови для участі цих осіб в корупційних оборудках. Додаткові повноваження, які надаються високопосадовцям, можуть негативно впливати на справедливість митного процесу, а також породжує сумніви серед платників мита щодо раціональності дотримання правових норм;

– бюрократизація усіх митних процедур може стати потенційним стимулом для хабарництва, оскільки платники сприймають її як перешкоду, яка завдає додаткові труднощі в процесі проходження митного контролю;

– відсутність оптимальної системи протистояння і контролю за роботою посадових осіб митних органів та відсутність дисциплінарної

відповідальності, представляють серйозні ризики для виникнення корупції митних органів. Занадто мала увага, яку приділяють питанню запровадження системи протистояння корупційній складовій у митних органах, може призводити до низького рівня виявлення корупційних практик серед посадовців митниць;

– брак професіоналізму працівників митних органів може бути проблемою, оскільки вибір можливого працевлаштування там в більшості епізодів розглядається у короткостроковій перспективі для миттєвого збагачення, на відміну від довготривалої професійної кар'єри. Коли працівники обирають службу в митних органах виключно для збагачення та не розглядають її як можливість розвитку своєї професійної кар'єри, це може призводити до недбалості та неефективності у виконанні службових обов'язків.

Головним та ключовим напрямком протидії корупції у системі митного адміністрування платежів полягає у формуванні ефективної системи підтримки доброчесності. Цей аспект чітко виявляється при аналізі заходів, спрямованих на боротьбу із корупцією митної системи країн Європейського союзу. До речі, країни із доволі високим розвитком системи митного адміністрування платежів затрачають титанічні зусилля по стимулюванню ефективності діяльності контрольних органів та виявленню корупційних проявів серед службовців. Як відзначає М. Кін, «чесна поведінка митника не може бути прийнятою як належна: навіть в державах з загально низьким рівнем податкових та тарифних ставок зловмисники, які займаються контрабандою не дозволених товарів, можуть сплачувати великі суми митнику» [86].

У результаті наукових досліджень обґрунтовано результативні механізми митного адміністрування платежів в країнах Європейського союзу, ними виступають: система менеджменту тарифною інформацією, статус авторизованого оператора з економіки, можливість спрощення митних

процедур, пролонгування оплати митних платежів, функціонування електронної митниці і дієвий митний контроль.

3.2. Комп'ютеризація в процесі удосконалення справляння митних платежів

Розвиток автоматизації системи митного адміністрування платежів представляє собою важливий напрямок процесів реформування та модернізації митниць. Сучасні технології розглядаються як ефективні інструменти для забезпечення контролю та здобуття доброчесності митного управління, що дозволяє збільшити прозорість і підзвітність функціонування митних органів.

Використання автоматизованої системи, поміж інших, характеризується здатністю зменшити прямий контакт митних органів із клієнтами, що відповідно знижує ймовірність корупційної складової з обох сторін. Тоді, як з іншої сторони, застосування автоматизованих систем дає змогу митним органам моніторити процес реалізації товарів у реальному часі та обробляти значні обсяги даних. Це надає додаткових можливостей для аналізу тенденцій і виявлення фактів, що можуть свідчити про можливі корупційні вчинки.

Системи автоматизованого митного адміністрування платежів різних країн зазвичай включає низку підсистем, до яких необхідно віднести:

- контроль за товаросупровідними документами;
- обробка митних декларацій;
- моніторинг митних тарифів та супровідної документації;
- оцінка імпорتنих операцій;
- контроль за товарами, що перебувають в режимі транзиту або в зоні складу;
- управління ризиками;
- збір та аналіз статистичних даних зовнішньоекономічної діяльності.

Додатково, поширеною на практиці є функціонування системи відстеження прибування митних платежів, яка призначена для контролю за сплатою мита та податків, урахування штрафних санкцій, відшкодувань та залишків, пов'язаних із кожним конкретним митним агентом, брокером чи імпортером. Здебільшого дана система орієнтована на відстеження потоків митних платежів у казначейство і узгодження звітності щодо отриманих доходів.

Основними позитивними перевагами запровадження автоматизованих систем митного адміністрування платежів є:

- миттєва обробка записів до даної системи;
- концентрація підсистеми контролю спеціально визначених конкретних суб'єктів зовнішньої діяльності;
- оптимізація якості використання та нагромадження митних платежів у бюджеті і проведення контролю над доходами;
- спроможність оптимального та оперативного обміну інформаційними даними;
- достовірність та точність використовуваної інформації;
- формування повноти інформаційної бази.

Слід врахувати, що за сучасних умов характерними є певні особливості автоматизованих систем, які використовуються при оподаткуванні митними платежами.

У першу чергу, важливо розподіляти функції та обмежувати доступ до інформації відповідно до ролі, які виконує працівник митниці. Даний поділ є затребуваним у процесі створення та підтримання контрольованого середовища, особливо в контексті зменшення ризиків корупційної співпраці платників митних платежів і митників. Наприклад, сьогоденні автоматизовані системи спроектовані так, щоб зберігалась конфіденційність даних, таких як профіль ризику, а також були недоступними для посадових осіб, які виконують щоденну обробку та перевірку митних декларацій.

По-друге, ґрунтований розвиток на засадах «відкритих» технологій системи, яка враховує застосування міжнародної стандартизації і систему кодування під час створення митної автоматизованої системи. Особливо це є важливим при умові зростання рівня взаємодії із різними системами.

По-третє, застосування різноманітних підходів щодо опрацювання інформації, а саме врахування плюсів «розширеного», «онлайн» і «масивного» опрацювання, спрямовано на пришвидшення митних процедур із збереженням їх ефективності. Наприклад, «розширене» опрацювання інформації надає можливість внесення даних декларації до моменту прибуття вантажу, що сприяє швидкому перепуску товару з-під митного контролю одразу після прибуття.

Однак, найбільше розповсюдженою є «онлайн» опрацювання інформації, яке має перевагу у швидкому випуску товару завдяки миттєвому, в режимі реального часу, оцінюванню митних ризиків.

Сукупність операцій, які не вимагають миттєвої обробки і обліку, вводяться до автоматизованої системи при використанні так званої «масивної обробки». Цей підхід передбачає опрацювання даних після накопичення певного масиву інформації.

На сьогоднішній день митні системи переважної більшості розвинутих країн вже здійснили значні поступки у напрямку комп'ютеризації і автоматизації. Наприклад, запровадження системи митного оформлення імпорту та експорту Великої Британії (CHIEF), ще у 1994 році, дозволило учасникам зовнішньоекономічної діяльності подавати необхідну інформацію до митних органів в електронному форматі і забезпечувати автоматизований контроль поданих декларацій. Незважаючи на тривалий період експлуатації, ця система на сьогодні відрізняється значними модифікаціями і впровадженням нововведень. Наприклад, CHIEF стала невід'ємною частиною процесів щодо оцінювання ризиків митного переміщенні товарів, яка автоматизовано визначає партію вантажу або товари окремо, які передбачають фізичний огляд чи перевірку документації.

В Сполучених штатах Америки функціонують дві автоматизовані системи митного адміністрування платежів: система автоматизації комерційного середовища (ACE) і автоматизована комерційна система (ACS). Іспанія володіє система аналізу митних ризиків зі вибору декларацій і контролю. Визначальною особливістю даної системи те, що товари для перевірки та контролю відбираються на засадах встановлених національними і місцевими профілями ризику, що формуються з урахуванням різноманітних показників. Серед інших особливостей цієї системи – використання спеціально розроблених алгоритмів для порівняння інформації в деклараціях і податковій інформації оператора.

Слід відзначити, що ця система поступово вдосконалюється і проходить адаптацію до змінних побажань митних органів. Даний інструмент постійно удосконалюється та пристосовується до вимог митниці, яка проводить контроль (можливість системи попереджати працівників про оформлення декларацій). У той самий час, в умовах сучасності, інформація внесена в автоматизовану систему, стає доступнішою визначеному колу митних органів за допомогою різноманітних електронних інструментів щодо можливої переоцінки ризиків.

Системи автоматизованих митних оформлень товарів і послуг у Мексиці, такі як: моделі податкових адмініструвань зовнішньої торгівлі (MATCE), проекту інтеграцій митних технологій (PITA), єдине мексиканське вікно для зовнішньої торгівлі (VUCEM) і митна інтегральна автоматизована система (SAAI) є технологічно ефективними.

Використання даного комплексного автоматизованого продукту гарантує:

1. мінімізацію терміну митного оформлення товару;
2. сприяння утворення економічної аналітики;
3. забезпечення ефективності управління ризиками митниці;
4. прозору та миттєву стеження щодо митних операцій в реального часі;

5. підвищення рівнів прозорості і підзвітності, що діє як заохочуваний фактор розвитку самої корупції.

В рамках комп'ютеризації систем митного адміністрування процедур важливими завданнями є формування і спрощення уже існуючої «ручної» системи, процедур та документів, а також їх пристосування вимогам автоматизації.

В різних митних системах багатьох держав світу комп'ютеризація проводилася через «прищеплення» до існуючої ручної системи, не передбачаючи її повної заміни. Даний підхід призводив до дублювання процедур та ускладнення їх через зайву кількість етапів опрацювання декларацій і решти документів. Це сталося через низький рівень впровадження автоматизованих процедур у митних органах і ручне керівництво, що призвело до виникнення значної сукупності етапів та процедур.

Отже, в процесі реформування системи митного адміністрування платежів шляхом її комп'ютеризації перегляд існуючих ручних механізмів стає пріоритетним завданням. Це ймовірно приведе до необхідності привнесення змін в нормативно-правову базу, умов роботи персоналу і покращення їхніх професійних навиків. Відповідно, це є важливою умовою для ефективної організації процесів автоматизації митних процедур, оскільки непродумані ручні процедури можуть підірвати ефективність комп'ютерних систем. Зокрема, як відзначає М. Кін, «погано зорганізовані чи непродумані ручні процедури можуть зробити недоцільними комп'ютерні системи і посилити присутні проблеми» [86]. Крім цього, автоматизація митних процедур має бути відповідною та міжнародно узгодженою щодо вимог та норм митного регулювання.

Таким чином, при вивченні характерних особливостей автоматизації системи митного адміністрування платежів розвинутих країн слід виділяти такі ключові напрями для їх запровадження в склад вітчизняної митної системи, серед яких:

1. можливість гарантування електронного обміну інформацією, використання електронних механізмів для обміну інформацією між різними учасниками системи, що сприяє швидкій та ефективній передачі необхідних даних;

2. прямолінійний «вхід» платників митних платежів у систему, надання можливості платникам митних платежів безпосередньо взаємодіяти з автоматизованою митною системою для внесення інформації та ефективного спілкування з митними органами;

3. використання «розширеного» опрацювання інформаційних даних, як суб'єкта оперативного механізму, що дає змогу перевізникам фіксувати інформацію до прибуття в зону митного контролю застосовуючи спеціально розроблені модулі автоматизації митної системи;

4. прогресивне застосування універсальної мережі Інтернет, як доступного і зручного засобу взаємозв'язку щодо здійснення транзакцій і опрацюванні інформації.

Ці напрями спрямовані на підвищення ефективності та прозорості митних процедур, що є ключовим для вдосконалення системи митного адміністрування платежів.

Попри, визнання автоматизації системи як ефективного інструменту для мінімізації постійного ефекту людського чинника щодо митних процедур і зменшення митної корупції, важливо враховувати, що сама по собі автоматизація не є універсальним засобом для комплексного вирішення проблем корупції в митних органах. Автоматизація, хоча і сприяє підвищенню прозорості процедур через поліпшення доступності інформації та підсилення звітності завдяки запровадженню електронного аудиту процесів.

3.3. Шляхи покращення адміністрування митних платежів через призму застосування європейського досвіду

У виборі Україною наряду реформування митної справи останніми роками проявляється стрімке прагнення гармонізації вітчизняної фіскальної системи до європейських стандартів і правил. Це передбачає активне використання та адаптацію ефективного і передового досвіду західних держав. Як вже відзначалося у попередніх пунктах проведеного нами дослідження, проблематика оподаткування та фінансування бюджетів у країнах Європейського союзу і України в умовах економічної кризи й наростаючих її наслідків змусили висувати на передній план питання тотальної залежності доходної частини бюджетів від ефективної адаптації та реалізації податкової і митної політик. Відповідно, однією з ключових аспектів реформування фіскальної політики України відповідно до норм і стандартів Європейського союзу є оптимізація покращення ефективності податкового адміністрування, що, а саме в даному випадку відноситься і до митних платежів.

По-скільки, вчені визначають митне адміністрування платежів як якісний логічний процес створення, реалізації і управління податковими відносинами для гарантування максимізації митних надходжень у бюджет та поліпшення суспільного благополуччя населення за допомогою своєрідних специфічних методів і способів взаємозв'язку із платником податків (дод. В), основними аспектами, які визначають ефективність цього процесу, є:

- законодавчі межі оподаткування митними платежами;
- організаційні засади процесу адміністрування;
- можливість управління процесом митного адміністрування платежів.

Головним завданням митного адміністрування платежів є прагнення до повної сплати податку на додану вартість із імпортованого товару, акцизного податку із імпортованого товару і мита суб'єктами податкових платежів у бюджет. В оцінці рівня ефективності досліджуваної системи митного

адміністрування платежів використовується показник фіскальної ефективності адміністрування і його витратність. Відповідно, ці два за нашим переконанням показники, є основним критерієм, який вказує на ефективність митного оподаткування. При цьому, якість законодавства в галузі оподаткування, забезпечення його точності, постійності, простоти, узгодженості нормативно-правових основ, ефективності діяльності органів державної податкової служби і митних органів, а також якісний рівень взаємовідносин із суб'єктами оподаткування і раціональність технологічного процесу податкового адміністрування мають безпосередній вплив на їхні значення.

Також, наявність проблем і громіздкості системи адміністрування непрямими податками вказується оцінкою складності процесу справляння податків України. У 2020 році наша держава займала 84-е місце у рейтингу світових держав за узагальненою сумарною кількістю оцінених податкових систем, яка складала 190, згідно з інформаційними фактами Всесвітнього банку і Price Waterhouse Cooper.

Отже, очевидною є присутність об'ємної і неефективної системи митного адміністрування платежів, а саме оподаткування непрямими податками в Україні. Наприклад, до порівняння, інші країни, що межують з Україною, в 2020 році займали наступні позиції: Польща – 47, Грузія – 22, Молдова – 31 [79].

Отже, для успішної інтеграції до Європейського Союзу, Україні рекомендується зосередитися на вивченні та адаптації досвіду податкового адміністрування у країнах Європейського союзу.

Важливо привернути увагу на головні пріоритети митного податкового адміністрування Європейського союзу, такі як:

1. Фіскальні органи фокусують свою діяльність, перш за все, на протидії недобросовісним платникам митних платежів. Це включає тих осіб, які вже зареєстровані платниками відповідних податкових зобов'язань, проте усілякі дії щодо ухилення від сплати, а також тих, які займаються певною

господарською діяльністю, але не внесені до обліку у фіскальних органах. Цей підхід практично є відмінним від основної роботи Держмитслужби в Україні, в якій проводиться контроль за зареєстрованими платниками податків.

Фіскальні органи вчиняють заходи для виявлення та припинення податкових порушень, акцентуючи увагу на тих, хто свідомо ухиляється від виконання податкових зобов'язань або приховує свою господарську діяльність від офіційного обліку. У порівнянні з цим, Державна митна служба в Україні в основному зосереджується на контролі за ввезенням та вивезенням товарів, забезпечуючи дотримання митних правил та регулювань. Такий підхід визначає основні функції та завдання кожного з вказаних органів у сфері фіскального та митного контролю.

2. Співпраця із суб'єктами сплати митних платежів в Європейському союзі відбувається як у системі взаємних відносин платників і митних органів, які являються установами що надають послуги. Це відмінно від підходу, що використовується в Україні, де митні органи переважно виступають у ролі контролера. Такий підхід вкладає акцент на партнерські відносини та співпрацю між платниками митних платежів і митними органами. Ця система має важливий аспект, оскільки вона підвищує якість взаємодії у сфері оподаткування, зокрема в стосунках між податковими установами і платниками митних платежів. У Європейському союзі платники митних платежів можуть звертатися до даної фіскальної служби будь-де, а не тільки в місці перетину митного кордону, що робить процес більш комфортним для платника. Крім того, платник має можливість отримувати інформацію і пояснення стосовно оплати митних платежів і правильності оформлення цього процесу.

В Україні на сьогоднішній день головним чинником мотивації діяльності митних органів є вилучення у суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності максимального розміру грошових коштів у будь-яких випадках із застосуванням максимальних штрафних санкцій, що визначає ефективність

їхньої роботи. Однак, рівносильно пріоритетною повинна бути не тільки контрольна, але й сервісна функція, спрямована на забезпечення ефективної і якісної діяльності митних органів в передбачених напрямках:

- проведенні навчальних міроприємств для клієнтів митних служб і їх працівників щодо пристосування до періодичних змін у податковому законодавстві, правильного застосування отриманих знань і послідовне тлумачення принципів їх функціонування;

- сприяння формування позитивної податкової культури суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;

- надання консультацій суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності щодо податків і митних платежів та вказівок із їх обов'язкового внесення у бюджет.

Забезпечення таких сервісних функцій дозволить створити сприятливу та ефективну взаємодію між митними органами та їхніми клієнтами, сприяючи взаєморозумінню та виконанню податкових та митних обов'язків.

У державах Європейського союзу в практиці надається значна увага проблематиці по формуванню якості поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності як платників. З метою поліпшення рівня митної культури суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності митними службами застосовується ряд механізмів, спрямованих на підвищення рівня добровільної оплати фіскальних платежів у бюджет та стимуляція відповідальності платників митних податків у їхніх відносинах із митними установами, а також врегулювання і контроль головних ризиків у галузі цих відносин. Для вирішення цих завдань використовуються спеціальні можливості впливу на становлення нових якісних взаємовідносин між учасниками процесу адміністрування:

- стимулювання добровільності та чесності: використання системи заохочень для тих, хто виконує свої податкові та митні зобов'язання добровільно та чесно;

- формування моральної податкової поведінки: здійснення заходів, спрямованих на формування моральної податкової поведінки серед платників митних платежів;
- відкрита інформаційна політика: поширення серед населення інформації про використання сплачених податків і митних платежів, створюючи прозору інформаційну політику;
- оприлюднення недобросовісних платників: публікація списків осіб, що є недобросовісними платниками митних платежів;
- співпраця із вищими навчальними закладами: взаємодія з вищими навчальними закладами задля популяризації становлення податкової «освіченості» серед молодих учасників суспільства;
- використання інноваційних технологій, що призведе до покращення процесу митного адміністрування платежів і їх справляння через використання зручних електронних сервісів;
- застосування психологічних підходів в адмініструванні податків: впровадження підходів, побудованих на засадах поведінкової і психологічної практики.

Ці заходи сприяють формуванню позитивного клімату та сприяють взаєморозумінню між платниками митних платежів та митними органами, сприяючи більш відповідальному та етичному підходу до сплати податків.

3. застосування Єдиного рахунку як системи щодо сплати податків є доволі ефективним інструментом раціоналізації системи митного адміністрування платежів у державах Європейського союзу. Ця система успішно використовується Бельгією, Великобританією, Данією і Швецією. Відносна простота і прозорість цього інструменту митного адміністрування призвела до визнання його серед ключових учасників податкового процесу, таких як податкові служби та платники податків. Особливість системи полягає в тому, що платник може скористатися одним платіжним дорученням для сплати всіх необхідних митних платежів. Це спрощення дозволить уникати помилок при оплаті і перерахуванні платежів та ще й забезпечить

володіння податковими органами реальною та повною інформацією щодо митного оподаткування. Цей підхід сприяє зручності для платників, зменшенню бюрократії та підвищенню точності та ефективності процесу оплати митних платежів.

Отже, оцінивши системи митного адміністрування держав Європейського союзу і України вказує на необхідність раціоналізації реформування вітчизняного митного оподаткування відповідно до стандартів та вимог країн Європейського союзу.

Митне оподаткування податку на додану вартість із імпортованих в Україні товарів слід вважати громіздким і неефективним. На сьогоднішній день в практичній діяльності було вжито певних кроків для спрощення цієї системи. Зокрема, найдоцільнішим напрямком в реформуванні адміністрування податком на додану вартість є створення і функціонування електронної системи оподаткування. Початком цього процесу стало впровадження Електронного кабінету платника податків, який впроваджено ще в грудні 2013 року. Згідно з цією системою, платники податків отримали можливість онлайн проводити складання і надсилання податкової звітності.

Впровадження даної опції, яка давно вже стала звичною і прийнятною платникам податків розвинених держав, надало українським платникам податку на додану вартість із імпортованих товарів численні переваги, зокрема:

1. зменшення затрат робочого часу і коштів. Українські платники мають можливість ефективно використовувати електронну систему, що сприяє значному зменшенню витрат на придбання та обробку паперових бланків;
2. автоматичне визначення помилок. Електронна система дозволяє автоматично виявляти арифметичні помилки у податкових документах, що в результаті будуть подані до податкових органів;
3. автоматизоване формування і оновлення форм звітності. Система автоматично формує і оновлює форми звітності при заповненні нових декларацій, що дозволяє платникам відразу пристосовуватися до змін;

4. зменшення часових затрат щодо перевірки документів. Електронна система спрощує процес перевірки документів, що подаються для сплати чи повернення податку на додану вартість;

5. задоволення потреби щодо конфіденційності інформаційних даних. Використання електронної системи дозволяє зберігати та обробляти інформацію з дотриманням високих стандартів конфіденційності;

6. підвищення оперативності опрацювання інформаційних даних. Електронна система сприяє швидшій та більш ефективній обробці надходжених даних, що веде до підвищення оперативності в роботі з поданими документами.

На сьогодні майже 70 держав світу успішно використовують систему електронного подання усіх форм звітів податкових платежів. Кожна країна формує свою систему з урахуванням власних потреб і планів. Наприклад, у Словенії електронна система звітності використовується, переважно, для подачі заявок на повернення податку на додану вартість при здійсненні обігу товарів між країнами Європейського союзу. Ця система також надає можливість реєстрації і оплати податку на додану вартість країнами, які не є членами Європейського союзу, але здійснюють торгівлю із країнами членами. Естонія та Ірландія також успішно впровадили систему електронної подачі звітності і сплати податків, що суттєво спрощує механізми сплати податку у бюджет для платників і податкових органів. У цих країнах вони перетворилися на інтегровані інтернет-системи, які роблять процес оподаткування більш зручним та ефективним.

Отже, система електронного оподаткування податком на додану вартість та інших податків спрощує цей процес, убезпечує щодо помилок і неточностей, полегшує облік і дозволяє планувати витрати, які необхідні для сплати податків у бюджет. Франція служить прикладом, де із можливістю використання системи електронного оподаткування податків розраховують податки до сплати, відповідаючи на відповідні питання та подавши необхідну інформацію. Крім того, ця система дозволяє прогнозувати суми податкових

платежів в наступних податкових періодах, тим самим забезпечуючи можливість планування витрат.

Запровадження електронної системи адміністрування податків має широку та активну підтримку від Внутрішньо-європейської організації податкових адміністрацій (ІОТА), міжнародної організації, що протягом двадцяти років забезпечує платформу для встановлення зв'язків податкових органів різних держав Європи.

Крім того, в Україні була впроваджена система електронного оподаткування податком на додану вартість і електронного оподаткування реалізації пального. Було створено і запроваджено в діяльність електронний кабінет платника і налагоджено роботу автоматизованої системи митних послуг під назвою «Єдине вікно».

Так, в сучасних умовах платникам податків пропонується скористатися Електронним кабінетом платника через онлайн-сторінки.

Крім того, платникам податків надається додаткова можливість отримання інформації щодо сплати податків різними платниками за допомогою сервісу «Взнай більше про бізнес-партнера». Також створено інформаційно-довідковий ресурс у галузі оподаткування, який дозволяє отримувати доступ до нормативно-правової інформації та інформаційних документів, отримувати письмові консультації, подавати запитання та пропозиції, надавати електронний цифровий підпис та формувати Єдине вікно подання електронної звітності. Наразі, це лиш процес адаптації і випробування даних сервісів, проте вони в майбутньому можуть забезпечити доволі високий рівень митного адміністрування платежів.

Висновки до розділу 3

Дослідження застосування сучасних підходів щодо удосконалення системи справляння митних платежів привели нас до слідуючих результатів:

– у результаті наукових досліджень обґрунтовано результативні механізми митного адміністрування платежів в країнах Європейського союзу, ними виступають: система менеджменту тарифною інформацією, статус авторизованого оператора з економіки, можливість спрощення митних процедур, пролонгування оплати митних платежів, функціонування електронної митниці і дієвий митний контроль.

– доведено, що при вивченні характерних особливостей автоматизації системи митного адміністрування платежів розвинутих країн слід виділяти такі ключові напрями для їх запровадження в склад вітчизняної митної системи, серед яких:

1. можливість гарантування електронного обміну інформацією;
2. прямолінійний «вхід» платників митних платежів у систему;
3. використання «розширеного» опрацювання інформаційних даних;
4. прогресивне застосування універсальної мережі Інтернет.

– встановлено, що із метою поліпшення рівня митної культури суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності митними службами застосовується ряд механізмів, спрямованих на підвищення рівня добровільної оплати фіскальних платежів у бюджет та стимуляція відповідальності платників митних податків у їхніх відносинах із митними установами, а також врегулювання і контроль головних ризиків у галузі цих відносин. Для вирішення цих завдань використовуються спеціальні можливості впливу на становлення нових якісних взаємовідносин між учасниками процесу адміністрування:

- стимулювання добровільності та чесності;
- формування моральної податкової поведінки;
- відкрита інформаційна політика;

- оприлюднення недобросовісних платників;
- співпраця із вищими навчальними закладами;
- використання інноваційних технологій;
- застосування психологічних підходів в адмініструванні податків.

ВИСНОВКИ

Дослідження ролі митних платежів в системі економічних відносин та порядку їх нарахування при переміщенні товарів через митний кордон у режимі імпорту дає можливість виокремити такі узагальнюючі висновки:

- наведено визначення, за яким, митні платежі – це податки, що стягуються при переміщенні товарів через митний кордон, при цьому контроль за їх стягненням покладається на відповідні контролюючі установи;

- визначено, що згідно з пунктом 1 статті 4 Митного кодексу, митні платежі в себе включають: мито; акцизний податок щодо завезених на митну територію країни підакцизних товарів; податок на додану вартість щодо завезених на митну територію країни товарів;

- встановлено, що під системою митного адміністрування платежів слід розуміти комплекс взаємозв'язаних правових відносин суб'єктів митного адміністрування платежів і підпорядкованими їм суб'єктами. Головною метою цієї системи є повне та стабільне надходження митних платежів у бюджет й поступальний розвиток економіки;

- доведено, що вітчизняне митне законодавство пройшло значні трансформації та зміни з часу отримання Україною незалежності. Від початку свого існування воно перейшло шлях від юрисдикції Державного комітету митного контролю до Державної митної служби України.

- беручи до уваги сьогоденні реалії, наростання військового конфлікту на сході та півдні України, передумови зростання вітчизняної економіки буде відкладено на другий план, а тому питання зовнішньоекономічних взаємозв'язків, набуває нових значень щодо перспектив подальшого удосконалення правової організаційної основи митної справи відбуватиметься за умови більшої інтенсифікації до міжнародних норм та стандартів;

- попри війну, уряд України активно працює над розширенням зовнішньоекономічної співпраці в усіх сферах, бере участь у торговельних

переговорах і прагне підписання договорів щодо сприяння експортним можливостям вітчизняних товаровиробників. Також, проводиться ефективна робота щодо реалізації переваг членства України в Світовій організації торгівлі та включення до складу країн Європейського союзу;

- наведено методичні засади дослідження ефективності митного адміністрування платежів;

- необхідно зазначити, що при умові трансформаційних змін у системі митного адміністрування платежів показник фінансової результативності щодо сплати даних податків значно зменшився. Причинами цього зниження, передусім слід вважати вплив політичних і економічних ситуацій на міжнародних ринках і безупинне зростання обсягу незаконного ввезення товарів на територію України. Це призводить до «викривлення» конкурентних рівноваги суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і збільшує обсяги недонадходження податків у бюджет держави;

- у результаті наукових досліджень обґрунтовано результативні механізми митного адміністрування платежів в країнах Європейського союзу, ними виступають: система менеджменту тарифною інформацією, статус авторизованого оператора з економіки, можливість спрощення митних процедур, пролонгування оплати митних платежів, функціонування електронної митниці і дієвий митний контроль.

- доведено, що при вивченні характерних особливостей автоматизації системи митного адміністрування платежів розвинутих країн слід виділяти такі ключові напрями для їх запровадження в склад вітчизняної митної системи, серед яких:

1. можливість гарантування електронного обміну інформацією;
2. прямолінійний «вхід» платників митних платежів у систему;
3. використання «розширеного» опрацювання інформаційних даних;
4. прогресивне застосування універсальної мережі Інтернет.

- встановлено, що із метою поліпшення рівня митної культури суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності митними службами застосовується ряд

механізмів, спрямованих на підвищення рівня добровільної оплати фіскальних платежів у бюджет та стимуляція відповідальності платників митних податків у їхніх відносинах із митними установами, а також врегулювання і контроль головних ризиків у галузі цих відносин. Для вирішення цих завдань використовуються спеціальні можливості впливу на становлення нових якісних взаємовідносин між учасниками процесу адміністрування:

- стимулювання добровільності та чесності;
- формування моральної податкової поведінки;
- відкрита інформаційна політика;
- оприлюднення недобросовісних платників;
- співпраця із вищими навчальними закладами;
- використання інноваційних технологій;
- застосування психологічних підходів в адмініструванні податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова А. С. Митні платежі як складова доходів державного бюджету. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2015. № 4. С. 270-275.
2. Абрамчик Л. Я. Налоговое администрирование в системе финансового контроля. Финансовое право. 2005. № 6. С. 12-15.
3. Амосов О., Гавкалова Н. Моделі публічного адміністрування (архетипові парадигма). Публічне управління : теорія та практика. 2013. Спец. вип. С. 6-13.
4. Антипенко В. Ф. Міжнародне публічне право: навчальний посібник. К.: Національний аграрний університет 2012. 420 с.
5. Бандурка О.М., Понікаров В.Д., Попова С.М. Податкове право: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2012. 312 с.
6. Барабанова В. В. Сучасний стан адміністрування податків. Динаміка еволюції людського інтелекту, етико-естетичного сприйняття світу та художньої творчості: Матеріали XI Міжнародної науково- практичної конференції. URL: <http://icp-ua.com/ru/node/1059>.
7. Батанова Л.О. Система адміністрування митних платежів у контексті сучасних державних реформ в Україні на шляху до Євроінтеграції. Lex Portus. 2017. № 6 (8). С. 65–71.
8. Голинський Ю.О., Яцишин О.В. Управління митними платежами при здійсненні експортно- імпортних операцій та шляхи його покращення. Young scientist. 2018. № 10 (62). С. 753–756
9. Гордованець О. Проблемні аспекти адміністрування митних платежів і напрями їх усунення. Світ фінансів. 2008. № 4 (17). с. 147-153.
10. Губа М. О. Митні платежі в Україні: особливості адміністрування в сучасних умовах. Вісник Академії митної служби України. Серія: Економіка. 2010. № 2. С. 63-68.
11. Гуменюк О. Г. Методологічні аспекти функціонування механізму

системи адміністрування митних платежів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2019. Вип. 36. С. 137-145.

12. Гуцул І. А. Імплементация сучасних підходів у адмініструванні митних платежів. Ефективна економіка. 2023. № 7. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_7_43

13. Гуцул І. А. Митна політика у фіскальному просторі України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 10. С. 232-234.

14. Декрет Кабінету міністрів України «Про Єдиний митний тариф України» від 11.01.1993 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4-93/ed19930111>

15. Декрет Кабінету міністрів України «Про квотування і ліцензування експорту товарів (робіт, послуг)» від 12.01.1993 року. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/6-93/ed19930126>

16. ДКСУ: митні надходження в держбюджеті за 2019 рік були на 9,3% менші від плану. Finbalance. URL: <http://finbalance.com.ua/news/dksu-mitni-nadkhodzhennya-v-derzhbyudzheth-za-2019-rik-buli-na-93-menshi-vid-planu>

17. Дорош М. М. Розвиток співпраці митних органів України з митними органами держав-учасниць Європейського Союзу. 2017. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2456/vnulpurn20158136.pdf>.

18. Жадько К. С. Майорова І. М., Андрусенко Г. М. Митні інновації в сучасній поставці товарів за системою «точно в термін» : Науковий погляд: економіка та управління. 2016. № 2. С. 32-44.

19. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку зі світовою фінансовою кризою» від 04.02.2009 року. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/923-17/ed20090306>

20. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів

України з питань митної справи» від 22.02.2000 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1480-14/ed20000321>

21. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Митного кодексу України» від 13.03.2012 р. №4496-VI

22. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.11.2006 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/360-16/ed20061209>

23. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 24.12.2015 р. №905-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-19#Text>

24. Закон України «Про внесення змін до статті 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 20.11.2003 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1315-15/ed20040218>

25. Закон України «Про державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 28.12 2007 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/107-17/ed20071228>

26. Закон України «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту» від 20.12.2016 р. № 1792-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1792-19#Text>

27. Закон Української радянської соціалістичної республіки «Про зовнішньо-економічну діяльність» від 16.04.1991 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12/ed19910416/page3>

28. Закон Української радянської соціалістичної республіки «Про Митну справу в Українській РСР» від 25.06.1991 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1262-12/ed19910625>

29. Запорожець О.Ф. Шляхи підвищення якості митних послуг. Інноваційна економіка. 2018. № 3-4. С. 12-16.

30. Запорожець О.Ф., Мінакова С.М. Проблемні аспекти визначення

та коригування митної вартості товарів в Україні. Економіка та підприємництво. 2019. № 2. С. 57-62.

31. Іванов С.В. Адміністративно-правовий механізм реалізації державної митної політики в Україні: дис. - ступеня докт. юр. Наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5042/aref_Ivanov%20S%20V_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

32. Калінеску Т.В., Корецька-Гармаш В.О., Демидович В.В. Адміністрування податків: навч. посіб. К : Центр учбової літератури. 2013. 290 с.

33. Кіянчук І.М. Система справляння митних платежів в Україні. Наука й економіка. 2014. №1 (33). с. 29-34.

34. Коваль О.О. Поняття та система адміністрування податків та зборів в Україні. Наше право. 2015. № 1. с. 159-164.

35. Костяна О. В. Проблеми ефективності адміністрування митних платежів в Україні. Бізнес Інформ. 2019. № 10. С. 2013-219.

36. Криlach О. М. Митні платежі у забезпеченні фіскальних надходжень держави. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2019. № 6. С. 68-83.

37. Крисоватий А.І. Теоретико-організаційні домінанти та практика реалізації податкової політики в Україні. Тернопіль: Карт-бланш. 2005. 372 с.

38. Кунєв Ю. Д., Баязітов Л. Р. Визначення сутності та змісту основного митно- правового поняття "митна політика". Вісник Академії митної служби України. Серія: Право. 2013. №2. с. 7-18.

39. Литвинова Є. В. Проблема адміністрування та реформування механізму митних платежів України в умовах глобалізації. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 3(2). С. 143-147.

40. Мартинюк І. В. Адміністрування митних платежів в Україні за групами товарів згідно з УКТ ЗЕД. Економіка та держава. 2021. № 11. С. 84-

89.

41. Маслак О. О. Адміністрування митних платежів: концептуальний базис у стратегіях розвитку підприємств. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2022. Vol. 4, numb. 1. С. 40-48.

42. Мельник В. М. Домінанти податків і оподаткування та забезпечення повноти їх дії: дис. - докт. ек. наук: 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». К. 2007. 444 с.

43. Мельник О.Г., Тодощук А.В., Муқан О.В. Перспективи покращення логістичного обслуговування у міжнародних пунктах пропуску для автомобільного сполучення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2012. № 748. С. 182-189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2012_748_29

44. Митний кодекс України. Кодекс від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>. с. 374.

45. Мосякіна О. А. Митна політика та принципи її реалізації в Україні: Публічне управління та митне адміністрування. 2015. № 2. С. 207–211.

46. Мужев О.О. Закордонний досвід функціонування митних режимів та їх умови застосування: *International Scientific Conference Corporate Governance: Strategies, Processes, Technology: Conference Proceedings, October 20th, 2017. Kaunas, Lithuania: Baltija Publishing*. P.56–58.

47. Найденко О.Є., Єніна А.О., Костяна О.В. Основні аспекти становлення та розвитку митної справи України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 23. С. 506–511.

48. Наказ Міністерства фінансів України “Про затвердження Змін до Порядку повернення авансових платежів (передоплати) і помилково та/або надміру сплачених сум митних платежів” від 22.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0283-19#Text>

49. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку перерахування до державного бюджету митних та інших платежів, які вносяться до/або під час митного оформлення» від 01.11.2017 №898. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1429-17#Text>

50. Несторишен І. В., Бережнюк І. Г. Трансформація міжнародної співпраці з питань митної справи. Економічні перспективи підприємництва в Україні : збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції (27–28 жовтня 2016 р.). Т.1. Ірпінь : УДФСУ. 2016. С. 292–295.

51. Нові завдання та функції управління адміністрування митних платежів та митно-тарифного регулювання (митниця). Державна податкова служба. Офіційний портал. URL: <https://lv.tax.gov.ua/okremi-storinki/struktura/print-132942.html>

52. Новік І.О. До питання теоретичних основ адміністрування митних платежів в умовах глобалізаційних викликів. Збірник наукових праць Національного університету податкової служби України. 2016. № 1. С. 159–170.

53. Новік О. І. Динаміка і структура митних платежів та їх роль у формуванні податкових надходжень. Молодий вчений. 2017. № 10. С. 963–967.

54. Пелехатий А.О. Бюджетна політика у забезпеченні розвитку територій: концептуальні домінанти та напрями модернізації: монографія. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. 386 с

55. Петричко М.М. Теоретичні засади функціонування системи адміністрування в Україні. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2015. № 1 (36). с. 44-48.

56. Податковий кодекс України : 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page3>.

57. Полонський О. Ю. До історії митного оподаткування в Україні. Фінанси України. 2004. № 7. С. 144 - 148.

58. Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти”

стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80>.

59. Прокіпчук Л.І. Досвід європейського союзу у питаннях адміністрування митних платежів: теоретичні основи та практичні рекомендації. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2019. №3 (81). С. 71 -76.

60. Прокіпчук Л.І. Контрабандні поставки товарів в Україні: обґрунтування проблеми та її вплив на справляння митних платежів. Актуальні проблеми функціонування господарської системи України : матер. XXVI Міжнар. наук. конференції студ., асп. та молод. учених (м. Львів, 17-18 травня 2019 р.). Львів: КД «Коло», 2019. С.121-122.

61. Прокіпчук Л.І. Нормативно-правове забезпечення адміністрування митних платежів: етапи становлення. Theoretical and practical foundations of social process management : XXIII International Scientific and Practical Conference (San Francisco, USA, 29-30 June, 2020). San Francisco: Bookwire, 2020. P. 258- 259.

62. Прокіпчук Л.І. Система адміністрування митних платежів: теоретичні основи та інституційні засади розвитку. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. 2016. Вип. 6 (122). С. 116-120.

63. Прокіпчук Л.І. Теоретичні основи сутності поняття «адміністрування митних платежів». Світ економічної науки. Економічні наукові інтернет-конференції. Вип. 24. (м. Тернопіль, 25 червня 2020 р.). URL: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/3468/>.

64. Прокіпчук Л.І. Удосконалення митного оподаткування: сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка та управління. 2020. №1. С. 87-91.

65. Прокіпчук Л.І., Ярош М.В., Галамай Р.Я. Удосконалення акцизного оподаткування в Україні в умовах інтеграції до ЄС. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2019. №4 (82). С. 47-55.

66. Прокопенко В. В. Митні платежі в Україні: зміст, особливості. Митна справа. 2013. № 4. С. 50-56.
67. Проскура Е.П., Капустян Е.М. Методологічні засади податкового адміністрування. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 10 (136). С. 195-201.
68. Проценко Т.О. Правове забезпечення адміністрування податків та митних платежів: монографія. Ірпінь: Нац. акад. ДПС України. 2006. 586 с.
69. Прус Н.В. Раціоналізація підбору методів планування трансформаційних та трансакційних витрат підприємства. Економіка. Менеджмент. Підприємництво. 2010. № 22 (1). URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2010_22_1/22Prus.htm.
70. Прутська О. О. Фіскальний потенціал митних платежів в Україні. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 42. С. 322-326.
71. Пухальський В. В. Запровадження єдиного авансового рахунку для сплати митних платежів як один із напрямків покращення їх адміністрування. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2018. № 6(1). С. 147-151.
72. Реформа митниці. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/customs-reform>
73. Самойленко О. Г. Аналіз митних платежів як одного з інструментів митної політики України. Економічний простір. 2017. № 120. С. 37-48.
74. Селіванов А. О. Адміністрування податків: нові проблеми в адміністративному та фінансовому праві України. Право України. 2002. № 2. С. 34-38.
75. Сластьоненко О. О. Митні платежі як важливе джерело наповнення державного бюджету Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2019. Вип. 15. С. 127-133.
76. Софіщенко І. Я., Руба М. О. Митна політика України в умовах розвитку відносин з Європейським Союзом. Вісник Житомирського

державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. 2016. №1. С. 165-171.

77. Статистичний збірник Міністерства фінансів України «Бюджет України». Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата доступу: серпень 2022 р.). (34)

78. Шталь Т. В. Митні платежі України та вплив на них членства у Світовій організації торгівлі. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2013. Вип. 1(2). С. 192-196.

79. Щодо повернення надмірно сплачених митних платежів після скасування судом рішення про коригування митної вартості товарів: лист державної фіскальної служби України №26593/7/99-99-19-01-01-17 від 04 серпня 2016 р. URL: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/listi/69421.html>.

80. Яромій І.В. Відповідальність за порушення митних правил в системі адміністративної відповідальності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2017. Випуск 43. Т. 4. С. 222-225.

81. Яромій І.В. Щодо можливості використання зарубіжного досвіду функціонування митних органів в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 6. Том 4. С. 143-148.

82. Ярош М.В. Гармонізація непрямого оподаткування в умовах інтеграції до ЄС. Ольвійський форум. 2013: світова криза: прояви, наслідки, шляхи подолання: тези Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. С.24-26.

83. Ярош М.В. Гармонізація справляння непрямих податків у ЄС. Економічні перспективи підприємств та регіонів України в контексті основних соціально-еколого-економічних трендів: матеріали міжнар. наук-прак. конф., 22 травня 2014 р. м.Харків. МОН України, Нац.гірн. ун-т, Д.: НГУ, 2014. С.183- 185.

84. Ярош М.В. Напрями оптимізації непрямого оподаткування в

Україні. Причорноморські економічні студії. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. 2016. № 11, с. 122-131.

85. Ярош М.В. Необхідність реформування ПДВ в Україні в умовах інтеграції до ЄС. Україна у геоекономічному просторі: глобальні виклики, сучасні тренди розвитку та соціокультурні трансформації: матеріали Всеукраїнської наукової інтернет-конференції: тези доп. Тернопіль.: ТНЕУ, 2013. С.187-189.

86. KPMG. Principalele aspecte vamale din România, analizate în context european. 2014. URL: https://www.kpmg.com/RO/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/news/Documents/vama_romana_web.pdf.

87. Ndonga D. Managing the risk of corruption in Customs through single window systems. World Customs Journal. Vol. 7. № 2. Pp. 23-38

88. Radelytsky Y., Prokipchuk L., Galamaj R. Development of the customs payment administration system in the conditions of state customs reform in Ukraine. Journal of Economic Spectrum. 2020. Vol. XV. Issue 3. P. 24-32

89. Vinnychuk I. Shadow economy in Ukraine: modelling and analysis. Business systems and economics. 2013. № 3. P. 143.